

Finanční právo – základní pojmy a instituty

Finance jsou pojmem, který náš právní řád používá, ale nedefinuje. Kategorie F. prošla dlouhým vývojem. Původně termín F., etymologicky odvozený od latinského slova finis (konec), znamenal v přeneseném slova smyslu ukončení závazku, hlavně platebního, tedy zaplacení. Se vztahy, které jsou obsahem pojmu F., se můžeme setkat již ve starém Římě. Teprve však za feudalismu se pojem F. přiblížil jejich dnešnímu pojetí. Vždy však F. vyjadřovaly vztahy ke státnímu hospodářství, zejména peněžnímu, a zvláště pak k jeho příjmové stránce. Existence peněz a peněžní masy, jakož i peněžních operací a vztahů v rámci peněžní masy je základem existence F. Finanční vztahy jsou ty peněžní vztahy, které souvisejí s vytvářením, rozdělováním (distribucí), přerozdělováním (redistribucí) a užitím (realizací) peněžní masy. Souhrn těchto finančních vztahů a jejich vnitřně provázaný systém se pak nazývá F. Účelem F. je rozdělování a přerozdělování hrubého domácího produktu a národního důchodu. F. se řadí mezi hodnotové (peněžní) kategorie a jejich nezbytným předpokladem je existence peněžního hospodářství. Samo rozdělování a přerozdělování hrubého domácího produktu a národního důchodu v rámci F. probíhá výlučně v peněžní podobě a případné hmotné (věcné) rozdělovací a přerozdělovací vztahy týkající se obou těchto ekonomických agregátů již nespádají do obsahu pojmu F. Materiálním nositelem finančních vztahů jsou peněžní prostředky, jejich subjektem je na jedné straně stát, orgány, které jej zastupují, či další subjekty veřejné sféry (obce, vyšší územní samosprávné celky a další veřejnoprávní korporace), na druhé straně potom podnikatelé, jednotlivci i další subjekty soukromé sféry. Peněžní prostředky, z nichž je vytvářena peněžní masa, mohou mít buď podobu hotovostní, kdy vystupují jako oběživo (bankovky a mince), nebo podobu bezhotovostní, v níž jsou reprezentovány kladnými zůstatky na účtech (běžných i depozitních, včetně vkladních knížek) u bank a dalších finančních institucí. Finanční vztahy jsou pojmově užší než vztahy peněžní. Pokud peněžní vztahy třídíme z hlediska rozdělovací funkce, kterou je třeba v teorii F. stavět na první místo, protože F. jsou kategorií rozdělování a zapadají do celkové soustavy ekonomických nástrojů rozdělování, pak do peněžních vztahů vedle F. patří i ceny a mzdy. Každá z těchto kategorií rozdělování je kategorií samostatnou, na druhé straně však všechny tři působí společně a navzájem.

Právo finanční je samostatným odvětvím v systému našeho práva. Tato samostatnost je dána specifikem společenských vztahů upravovaných normami P. Společným znakem všech finančněprávních norem je, že upravují finanční vztahy. Hlavním kritériem pro rozčlenění finančněprávních norem bude pak jejich poslání, charakter a účel příslušné části peněžní masy, kterou upravují. Podpůrnými kritérii mohou být i hlediska další, jako např. který finanční orgán určité finančněprávní normy realizuje apod. P. řadíme do oborů veřejnoprávních, i když mnohdy finance zahrnují i sféru soukromou. P. je tak jako převážná většina jiných pozitivních právních oborů členěno na dvě části - na část obecnou a část zvláštní. Náplní obecné části P., jak již vyplývá z názvu, jsou obecné poznatky o tomto právním oboru. Do obecné části P. musíme řadit problematiku finanční činnosti a jejích organizačněprávních forem, problematiku předmětu a systému P. a celou rozsáhlou problematiku realizace finančněprávních norem. Do obecné části patří i obecné otázky finančněprávních vztahů, jejich subjektů a objektů, i práv a povinností jejich účastníků. Do obecné části patří i problematika pramenů P., jejich ústavních základů, problematika finančních orgánů jako subjektů finančněprávních vztahů, problematika státního dozoru na úseku finanční činnosti a pojednání o finančněprávních institutech. Zvláštní část P. je velmi obsáhlá a je tvořena desítkami zákonů a stovkami norem nižší právní síly. Zvláštní část tvoří vlastní pozitivní P. I když v detailech názory na to, co řadit do zvláštní části P., nejsou zcela jednotné, zvláště pak z hlediska terminologického (např. tzv. právo bankovní či pojišťovací),

je zvláštní část možno podle obsahové příbuznosti jednotlivých norem členit na právní úpravu:

1. rozpočtů a státních fondů,
2. daní, poplatků, cla a dalších povinných dávek,
3. úvěru,
4. měny a peněžního oběhu,
5. devizového hospodářství,
6. finančního trhu.

Daň je pojem, který je užíván celou řadou právních předpisů, aniž je v nich definován. Z hlediska právního je D. platební povinností, kterou stát stanoví zákonem k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, tj. pro státní rozpočet, aniž přitom poskytuje zdaňovaným subjektům ekvivalentní protiplnění. Tato skutečnost se označuje jako nenávratnost daní na rozdíl od plateb nazývaných poplatky, které se platí jako částečná úhrada nákladů spojených s činností státních orgánů nebo za oprávnění poskytovaná poplatníkovi. Daně se postupně vyvinuly z regálů. Z původního úzkého rámce regálních oprávnění zcizovaných za úplatu začaly vybočovat ty nároky státní moci, za které nebylo nabízeno žádné protiplnění. Stát započal vyžadovat platby pouze z toho důvodu, že potřeboval prostředky ke krytí nákladů spojených s výkonem jeho funkcí. Tak vznikají daně. Byly vždy velmi blízké poplatkům. Lze říci, že jak D., tak i poplatky jsou nástrojem redistribuce hrubého domácího produktu, resp. jedním ze základních rozpočtových příjmů. Zatímco D. jsou většinou platby neekvivalentní, za které není poskytována přímá protihodnota, platby, které mívají spíše periodický charakter, jsou poplatky, jež jsou většinou vybírány jednorázově, a to v souvislosti s nějakým protiplněním ze strany státu či jeho orgánů, obce apod. Mají tedy většinou povahu určitého ekvivalentu za poskytnutí služby, vydání povolení, rozhodnutí soudu v občanskoprávních věcech apod. Ve smyslu čl. 11 odst. 5 LPS lze D. a poplatky ukládat jen na základě zákona. Daňověprávní vztah, který zakládají příslušné právní normy, zásadně zákony, předpokládá především existenci určitých skutečností, které tento vztah podmiňují (určitá podnikatelská činnost, vlastnictví majetkových předmětů apod.), a dále subjektů (daňové subjekty), kterým právní předpis ukládá splnění platebních povinností vůči státu. Zmíněné právní skutečnosti se označují jako předmět D., na který se však váže pouze základní daňová povinnost, např. s vlastnictvím stavby nebo pozemku je spojena obecná povinnost k daní z nemovitostí, příjem z podnikatelské činnosti fyzických osob nebo příjem z pracovněprávních a obdobných vztahů zakládá povinnost k daní z příjmů fyzických osob. Konkretizace platební daňové povinnosti vyžaduje, aby byl stanoven daňový základ, tj. další skutečnost odvozená nebo související s předmětem zdanění a uváděná v penězích nebo v naturálních jednotkách (např. hospodářský výsledek, zisk, rozdíl mezi příjmy a výdaji, výměry zastavěné plochy, zdvihový objem motoru v cm³). Konkrétní výše D. se pak vypočítává z daňového základu sazbou D., která je stanovena procentem z daňového základu, pevnou částkou na jednotku základu, popř. jiným způsobem.

Poplatky jsou zpravidla takové platby, jejichž použití na rozdíl od daní je již předem určeno. P. jsou platby, které jsou fyzické a i právnícké osoby povinny platit v souvislosti s činností příslušného státního orgánu, vyvíjenou z jejich podnětu nebo v jejich zájmu. P. se zdůvodňují

jako částečná úhrada za činnost státních orgánů, případně jako event. zábrana, aby státní orgány nebyly zbytečně zatěžovány úkony, k nimž dávají poplatníci podnět. Jako důvod zavedení některých P. se rovněž uvádí majetkové výhody z uděleného oprávnění apod. Tato zdůvodnění jsou však pouze doprovodným odůvodněním existence P., prioritně jde o rozpočtový příjem. Tomu odpovídá i procesní předpis, který upravuje správu daní a poplatků. V souvislosti s realizací nové daňové soustavy k 1. lednu 1993 došlo ke zrušení notářských poplatků, tj. nejen zákona o notářských poplatcích, ale i všech prováděcích obecně závazných právních předpisů. Došlo ke zrušení notářských poplatků za úkony, z převodu nebo přechodu nemovitostí, z dědictví a z darování. Tyto poplatky byly nahrazeny daní dědickou, daní darovací a daní z převodu nemovitostí. Poplatky v daném smyslu zůstaly soudní poplatky, správní a místní poplatky. Právní řád zná celou řadu P. z oblasti smluvních vztahů, P. podle zvláštních zákonů, např. poplatky za uložení odpadů, za vykonání zkoušky daňových poradců, auditorů, architektů, poplatky za udělení povolení podle zákona o cenných papírech atd. Pokud jde o P. chápané jako zdroj rozpočtů, potom podle Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR, je možné ukládat je jen na základě zákona.

Dávka a daň je označení pro zákonem stanovené platební povinnosti vůči státnímu rozpočtu. Daně jsou v systému těchto plateb u nás běžnější než výraz D., kterého se používá v naší legislativní praxi dost ojediněle. Byly tak např. nazvány platební povinnosti zavedené v roce 1946 k ozdravení naší měny (D. z majetku a z přírůstku na majetku) a v roce 1947 tzv. D. milionářské, určené k částečné úhradě ztrát, jež naše hospodářství utrpělo mimořádným suchem. Jako D. byly označovány v minulosti zpravidla jednorázově ukládané platby, alespoň formálně určené na nějaký účel, který měl někdy povahu zvláštní výhody pro poplatníka, např. D. za udělení nějakého oprávnění, titulu apod. Tyto D. se nazývaly zpravidla taxy a měly stejnou povahu jako poplatky, s nimiž v některých případech splynuly. Ústavní princip zákonnosti plateb státního rozpočtu se týká daní a poplatků, nehovoří se v této souvislosti se zaváděním platebních povinností, které by měly povahu D. a název "dávka". Pojmu D. náš právní řád nyní používá v souvislosti s předpisy nemocenského pojištění.

Daň je pojem, který je užíván celou řadou právních předpisů, aniž je v nich definován. Z hlediska právního je D. platební povinností, kterou stát stanoví zákonem k získání příjmů pro úhradu celospolečenských potřeb, tj. pro státní rozpočet, aniž přitom poskytuje zdaňovaným subjektům ekvivalentní protiplnění. Tato skutečnost se označuje jako nenávratnost daní na rozdíl od plateb nazývaných poplatky, které se platí jako částečná úhrada nákladů spojených s činností státních orgánů nebo za oprávnění poskytovaná poplatníkově. Daně se postupně vyvinuly z regálů. Z původního úzkého rámce regálních oprávnění zcizovaných za úplatu začaly vybočovat ty nároky státní moci, za které nebylo nabízeno žádné protiplnění. Stát započal vyžadovat platby pouze z toho důvodu, že potřeboval prostředky ke krytí nákladů spojených s výkonem jeho funkcí. Tak vznikají daně. Byly vždy velmi blízké poplatkům. Lze říci, že jak D., tak i poplatky jsou nástrojem redistribuce hrubého domácího produktu, resp. jedním ze základních rozpočtových příjmů. Zatímco D. jsou většinou platby neekvivalentní, za které není poskytována přímá protihodnota, platby, které mívají spíše periodický charakter, jsou poplatky, jež jsou většinou vybírány jednorázově, a to v souvislosti s nějakým protiplněním ze strany státu či jeho orgánů, obce apod. Mají tedy většinou povahu určitého ekvivalentu za poskytnutí služby, vydání povolení, rozhodnutí soudu v občanskoprávních věcech apod. Ve smyslu čl. 11 odst. 5 LPS lze D. a poplatky ukládat jen na základě zákona. Daňověprávní vztah, který zakládají příslušné právní normy, zásadně zákony, předpokládá především existenci určitých skutečností, které tento vztah podmiňují (určitá podnikatelská činnost, vlastnictví majetkových předmětů apod.), a dále subjektů (daňové subjekty), kterým právní předpis ukládá splnění platebních povinností vůči státu. Zmíněné právní skutečnosti se

označují jako předmět D., na který se však váže pouze základní daňová povinnost, např. s vlastnictvím stavby nebo pozemku je spojena obecná povinnost k dani z nemovitostí, příjem z podnikatelské činnosti fyzických osob nebo příjem z pracovněprávních a obdobných vztahů zakládá povinnost k dani z příjmů fyzických osob. Konkretizace platební daňové povinnosti vyžaduje, aby byl stanoven daňový základ, tj. další skutečnost odvozená nebo související s předmětem zdanění a uváděná v penězích nebo v naturálních jednotkách (např. hospodářský výsledek, zisk, rozdíl mezi příjmy a výdaji, výměry zastavěné plochy, zdvihový objem motoru v cm³). Konkrétní výše D. se pak vypočítává z daňového základu sazbou D., která je stanovena procentem z daňového základu, pevnou částkou na jednotku základu, popř. jiným způsobem.

Poplatky jsou zpravidla takové platby, jejichž použití na rozdíl od daní je již předem určeno. P. jsou platby, které jsou fyzické a i právnícké osoby povinny platit v souvislosti s činností příslušného státního orgánu, vyvíjenou z jejich podnětu nebo v jejich zájmu. P. se zdůvodňují jako částečná úhrada za činnost státních orgánů, případně jako event. zábrana, aby státní orgány nebyly zbytečně zatěžovány úkony, k nimž dávají poplatníci podnět. Jako důvod zavedení některých P. se rovněž uvádí majetkové výhody z uděleného oprávnění apod. Tato zdůvodnění jsou však pouze doprovodným odůvodněním existence P., prioritně jde o rozpočtový příjem. Tomu odpovídá i procesní předpis, který upravuje správu daní a poplatků. V souvislosti s realizací nové daňové soustavy k 1. lednu 1993 došlo ke zrušení notářských poplatků, tj. nejen zákona o notářských poplatcích, ale i všech prováděcích obecně závazných právních předpisů. Došlo ke zrušení notářských poplatků za úkony, z převodu nebo přechodu nemovitostí, z dědictví a z darování. Tyto poplatky byly nahrazeny daní dědickou, daní darovací a daní z převodu nemovitostí. Poplatky v daném smyslu zůstaly soudní poplatky, správní a místní poplatky. Právní řád zná celou řadu P. z oblasti smluvních vztahů, P. podle zvláštních zákonů, např. poplatky za uložení odpadů, za vykonání zkoušky daňových poradců, auditorů, architektů, poplatky za udělení povolení podle zákona o cenných papírech atd. Pokud jde o P. chápané jako zdroj rozpočtů, potom podle Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR, je možné ukládat je jen na základě zákona.

Cizí měna, výrok rozsudku českého soudu o plnění v penězích může být vyjádřen v cizí měně, jestliže některý z účastníků soudního ř. je cizozemcem nebo jestliže plnění vychází z právního úkonu, v němž je vyjádřeno v cizí měně, žalobce požaduje plnění v cizí měně a devizové předpisy umožňující tuzemci, který má plnit, poskytnout plnění v navrhované cizí měně bez zvláštního povolení (§ 155 odst. 2 OSŘ).

Žádnému ustanovení právního řádu ČR neodporuje, stanoví-li český soud povinnost platit výživné v peněžní jednotce (měně) státu, na jehož území má bydliště osoba povinná k plnění výživného, když nezletilý oprávněný z této vyživovací povinnosti je občanem ČR a má bydliště na území ČR (R 29/1974). Určujícím kritériem pro stanovení výživného v cizí měně je především to, zda takové rozhodnutí povede k rychlé a účinné ochraně práv nezletilého dítěte (R 26/1980, s. 171); je třeba mít na zřeteli, zda takové rozhodnutí českého soudu může být vykonáno na území státu, v jehož měně bylo výživné stanoveno.

Peněžní oběh je pohyb peněz, ve kterém plní peníze své funkce. Historicky nejstarší byl oběh plnohodnotných a neplnohodnotných mincí. V souvislosti s demonetizací začaly funkce peněz plnit i státovky a bankovky. Státovky byly emitovány dlužníkem, státem, na pokrytí rozpočtového schodku. Původně byly bankovky směnkami znějícími na bankěře; emitovaly se

na základě odkupu obchodních směnek (obchodní, resp. směnečné krytí) nebo drahých kovů (kovové krytí). Dříve či později byl oběh bankovek v dané zemi sjednocen a bylo zrušeno směnečné a kovové krytí. Bankovky vytlačily i státopvky v případě schodků státních rozpočtů. V současnosti v drtivé většině ekonomik obíhají hotovostní mince a bankovky a bezhotovostní (žirální) peníze. Podle platné právní úpravy Česká národní banka (ČNB) předkládá vládě návrhy zákonných úprav v oblasti měny, P., peněžního trhu a platebního styku. ČNB rovněž spravuje zásoby bankovek a mincí a organizuje dodávky bankovek a mincí od výrobců v souladu s požadavky P. Stabilitu české měny zabezpečuje ČNB kromě jiného i tím, že řídí P.

Státní rozpočet představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu v rozpočtovém roce. K tomuto účelu S. soustřeďuje rozpočtové příjmy vymezené zákonem. S. obsahuje očekávané příjmy, jakož i odhadované výdaje S. v rozpočtovém roce a financující položky. S. jako souhrn finančních dokumentů zahrnuje zákon o státním rozpočtu, rozpis ukazatelů S., podrobné rozpočty organizačních složek státu a změny těchto dokumentů. Příjmy a výdaje S. se člení na kapitoly S. S. vychází ze střednědobého výhledu. S. obsahuje i dotační vztahy k rozpočtům územních samosprávných celků a státních fondů. Závazné ukazatele S. stanoví zákon o státním rozpočtu na příslušný rok.

Banka (zák. č. 21/1992 Sb.) je právníká osoba, která musí mít formu akciové společnosti. Předmětem podnikání B. může být pouze přijímání vkladů od veřejnosti, poskytování úvěrů, popř. další činnosti vymezené v § 1 odst. 3 a 4 BankZ. K výkonu činnosti B. je třeba povolení, které uděluje ČNB (bankovní licence). Povolení se uděluje na dobu neurčitou a nelze je převést. Bez povolení působit jako B. nesmí nikdo přijímat vklady od veřejnosti, pokud zákon nestanoví jinak. Slovo "banka" nebo "spořitelna" smí užívat v obchodním jménu pouze právníká osoba, které bylo uděleno povolení působit jako B., pokud není ze souvislosti užití zřejmé, že se tato osoba nezabývá bankovní činností. B. nesmí vykonávat kontrolu nad jinou právníkou osobou, která není B., finanční institucí nebo podnikem pomocných finančních služeb (§ 17 a 17a BankZ). B. může vydávat akcie, se kterými je spojeno hlasovací právo pouze v zaknihované podobě. S prioritními akciemi B. není spojeno hlasovací právo ani v případech, kdy to obch. zákoník stanoví. Pro vznik B. platí úprava vzniku akciové společnosti v obch. zákoníku. K nabytí kvalifikovaného podílu na B. je třeba souhlas ČNB.

Představenstvo B. musí být složeno z jejích vedoucích zaměstnanců. Zákon stanoví neslučitelnost funkcí v představenstvu (§ 8 BankZ). Na dozorčí radu B. nesmějí být přeneseny pravomoci, které obch. zákoník svěřuje představenstvu. Ověřené kopie stanov B. a jejich změn musí být uloženy u ČNB.

B. je povinna při výkonu své činnosti postupovat obezřetně a nesmí uzavírat smlouvy za nápadně nevýhodných podmínek; takto uzavřené smlouvy prohlašuje zákon za neplatné. Obchody s cennými papíry a právy s nimi spojenými nebo odvozenými může B. provádět na vlastní účet nebo ze svého majetku jen za nejvýhodnějších podmínek, kterých je možno při vynaložení odborné péče dosáhnout. B. je povinna zachovávat stanovený poměr kapitálu a rezerv (bankovní rezervy) ke svým aktivům, popř. závazkům (kapitálová přiměřenost). Zákon stanoví limity pro úvěrovou angažovanost B. B. je povinna udržovat trvale svoji platební schopnost; za tím účelem je povinna dodržovat stanovená pravidla likvidity a bezpečného provozu (§ 15 BankZ). K uzavření smlouvy o prodeji podniku a k některým usnesením valné hromady (§ 16 BankZ) je B. povinna vyžádat si souhlas ČNB; ve vztahu k ČNB pak má též informační povinnost (§ 16, 24 BankZ). Rozsáhlou informační povinnost má B. též ve vztahu

ke klientům a akcionářům (§ 11 BankZ). B. je povinna zabránit využívání informací získaných v souvislosti s úvěrovými obchody k provádění investičních obchodů a naopak.

Banky na území ČR si převádějí navzájem peněžní prostředky v české měně výlučně prostřednictvím technického systému pro mezibankovní styk provozovaného ČNB.

Činnost B. je podrobena státnímu dohledu (bankovní dohled), který vykonává ČNB. Pro zrušení a zánik B. platí úprava zániku akciové společnosti v obch. zákoníku s některými odchylkami (§ 34 a n. BankZ). (zrušení akciové společnosti)

Česká národní banka (ČNB) je ústřední banka státu nezávislá na výkonné moci. Její postavení vychází z Ústavy ČR (čl. 98) a je konkretizováno v zák. č. 6/1993 Sb. Vznikla rozdělením Státní banky československé. Přešla na ni práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních vztahů zaměstnanců, přešel na ni i majetek Státní banky československé ve stanoveném rozsahu. ČNB je samostatnou právní osobou, která se nezapisuje do obchodního rejstříku a která působí v rozsahu vymezeném zákonem jako správní orgán. Zároveň je jí dáno v majetkoprávních vztazích při nakládání s vlastním majetkem postavení podnikatele. Hlavním cílem ČNB je zabezpečit stabilitu české měny. Za tím účelem ČNB určuje měnovou politiku, vydává bankovky a mince, řídí peněžní oběh, platební styk a zúčtování bank a pečuje o jejich plynulost a hospodárnost, vykonává dohled nad prováděním bankovních činností a pečuje o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v ČR a provádí další činnosti podle zákona o ČNB a podle zvláštních zákonů, jako např. zák. č. 21/1992 Sb. ČNB je povinna podávat Parlamentu ČR nejméně dvakrát ročně zprávu o měnovém vývoji a dále je povinna informovat nejméně jednou za tři měsíce o měnovém vývoji veřejnost. ČNB tvoří ústředí se sídlem v Praze, pobočky a účelové organizační jednotky. Nejvyšším řídicím orgánem ČNB je bankovní rada. Jménem ČNB jedná navenek guvernér. V době jeho nepřítomnosti ho zastupuje jím pověřený viceguvernér. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává prezident republiky. Při zabezpečování svého hlavního cíle je ČNB nezávislá na pokynech vlády. ČNB plní poradní funkce vůči vládě v záležitostech měnově politické povahy a bankovníctví. Guvernér ČNB je oprávněn se zúčastnit s hlasem poradním schůzí vlády.

Bankovní rada je nejvyšším řídicím orgánem ČNB. B. určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních ČNB. B. dále zejména stanoví zásady činnosti a obchodů ČNB, schvaluje rozpočet ČNB, stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek ČNB, stanoví druhy fondů ČNB, jejich výši a použití, stanoví rozsah úvěrů, stanoví mzdové, popř. jiné požitky guvernéra a uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců ČNB. B. je sedmičlenná. Jejími členy jsou guvernér ČNB, dva viceguvernéři ČNB a další čtyři vedoucí pracovníci ČNB. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává prezident republiky. Členové B. jsou jmenováni na dobu šesti roků. S členstvím v B. je neslučitelná funkce poslance zákonodárního sboru, člena vlády a členství v řídicích, dozorčích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatné výdělečné činnosti s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké a pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v B. je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmu mezi prováděním této činnosti a členstvím v B. Jednání B. je oprávněn se zúčastnit s hlasem poradním ministr financí nebo jiný pověřený člen vlády.

Bankovní dohled (dozor) je jedna z funkcí ústřední banky spočívající v kontrole dodržování obecně závazných právních předpisů. V některých zemích je B. pověřena výhradně ústřední banka, v některých zemích vykonávají tuto činnost vedle ústřední banky i některé další instituce. V ČR je B. pověřena ČNB. ČNB vykonává B. nad činností bank a nad bezpečným fungováním bankovního systému. Dále nad činností jiných osob než bank, které mají povolení podle zvláštních předpisů. B. zahrnuje posuzování žádostí o udělení povolení působit jako banka podle zvláštního zákona, dohled nad dodržováním podmínek stanovených povoleními, kontrolu dodržování právních předpisů a opatření vydaných ČNB, jakož i kontrolu dodržování zákonů v případech, kdy je k tomu zmocněna, a též ukládání opatření k nápravě a pokut při zjištění nedostatků. ČNB vykonává také B. nad činností jiných osob než banky, které mají povolení podle zvláštních zákonů. Jestliže zjistí nedostatky při jejich činnosti, může uložit těmto osobám opatření směřující k nápravě zjištěných nedostatků, zejména přikáže upustit od nesprávného postupu nebo ukončit činnost, nebo uloží pokutu podle závažnosti zjištěných nedostatků až do výše 1 000 000 Kč. Uložené pokuty jsou příjmem státního rozpočtu. ČNB může uložit pokutu do jednoho roku ode dne zjištění nedostatků, nejpozději do deseti let ode dne, ve kterém tyto nedostatky vznikly.

Regulace výše diskontu - diskontní sazba – úroková sazba, za kterou ČNB poskytuje úvěry obchodním bankám. Základní úroková sazba, od které se odvíjejí všechny ostatní.

Reeskont směnek - repo sazba- obchodní banka odkoupila směnku před lhůtou splatnosti (eskont) a následně ještě do doby splatnosti ji prodá ČNB (reeskont).

Lombardní úvěr - lombardní sazba- ČNB poskytne obchodní bance úvěr ručený movitou věcí
např. cennými papíry.

HDP (Hrubý domácí produkt, GDP) = souhrn statků a služeb vyjádřený penězi vytvořený za určité období výrobními faktory na území daného státu bez ohledu na to, kdo je jejich vlastníkem. Tento ukazatel je počítán **na územním principu** a je používán u nás, ale i v ostatních evropských zemích. U nás ho zjišťuje a počítá Český statistický úřad (www.czso.cz).

Inflace

= patří k trvalým projevům tržního hospodářství. Jde o všeobecný růst cenové hladiny neboli snížení kupní síly peněz (znehodnocení peněz). Jde o makroekonomický jev.

Míra inflace (míra znehodnocení peněz) se uvádí v **procentech**. Zjišťována je Českým statistickým úřadem pomocí tzv. **spotřebitelského koše**, který se skládá asi ze 370 typických výdajů domácností (potraviny, oblečení, doprava, nájemné, energie, telefony apod.) Trvalý

vzestup cen spotřebitelského koše je ukazatelem inflace. Sledují se i ceny průmyslových výrobců, stavebních prací, zemědělských výrobců, tržních služeb..

Trh je místo střetávání nabídky a poptávky, na kterém se utváří cena zboží. Dochází zde ke **směně** zboží mezi **subjekty trhu**. Trh a tržní zákony odpovídají na 3 základní ekonomické otázky. Trh zajistí efektivní využívání zdrojů společnosti. Výroba zastaralého a nežádaného zboží je zastavena a vyrábí se zboží žádané.

Depozitní certifikáty (vkladové certifikáty, vkladové listy)

Depozitní certifikát vystavuje banka (dlužník) a potvrzuje jím přijetí jednorázového termínovaného vkladu od klienta (věřitele). Tyto certifikáty jsou prodávány s různou nominální hodnotou a s různou dobou splatnosti (1 měsíc, 3 měsíce, 6 měsíců, rok).

Mají obvykle pevnou úrokovou míru, která je splatná po uplynutí doby splatnosti.

Směnky :

Směnka je **převoditelný cenný papír**, ze kterého vyplývá dlužnický závazek, který dává směnečnému dlužníkovi povinnost zaplatit a současně majiteli směnky právo požadovat zaplacení směnečné sumy v určitém čase a na určitém místě. Směnku může vystavit a použít kterýkoliv podnikatel (v souladu s obchodním zákoníkem), ale také občané dle občanského zákoníku. Její vystavení nepodléhá schválení žádné instituce= její velká operativnost. Musí však splňovat podstatné náležitosti dané směnečným zákonem.

Směnka na viděnou (čl. I. § 33 a 34 SŠZ) je splatná ihned při předložení majitelem. Předložena musí být k placení do jednoho roku od vystavení, není-li na S. určeno jinak.

Zisk není v právních předpisech obecně vymezen. Lze ho charakterizovat jako rozdíl mezi výnosy z určité činnosti a náklady na tuto činnost a v souvislosti s ní vynaloženými. V právu se pod pojmem ušlý Z. (§ 379 ObchZ, § 422 ObčZ) rozumí újma záležející v tom, že poškozený nedosáhl přírůstku na majetku, kterého by dosáhl, nebýt škodné události.

Záruční listina, v Z. banka písemně prohlašuje, že uspokojí věřitele do výše určité peněžní částky podle obsahu Z., jestliže dlužník - třetí osoba - nesplní určitý závazek nebo budou splněny jiné podmínky stanovené v Z., a tím vzniká bankovní záruka (§ 313 ObchZ). Z. není cenným papírem.

Pojistitel, osoba, která je povinna poskytnout pojistné plnění pojištěnému (nastane-li pojistná událost). P. je podle zák. č. 363/1999 Sb. pojišťovna a zajišťovna. Pojišťovnou je právnická osoba, které bylo MF uděleno povolení k provozování pojišťovací činnosti podle zákona o

pojišťovnictví. Zajišťovnou je právnická osoba se sídlem na území ČR, která provozuje zajišťovací činnost podle zákona o pojišťovnictví, nebo právnická osoba se sídlem v zahraničí, která provozuje zajišťovací činnost v souladu s právní úpravou země svého sídla.

Zajišťovací fond družstevních záložen je právnickou osobou zapisovanou do obchodního rejstříku, sídlem fondu je Praha. Fond je řízen tříčlenným představenstvem. Všechny družstevní záložny jsou povinny účastnit se systému pojištění vkladů a přispívat v rozsahu stanoveném zákonem do fondu. Roční příspěvek družstevní záložny do fondu činí 0,5 % z průměru objemu vkladů členů v družstevní záložně vedených v českých korunách nebo jiné měně na jméno, příjmení, adresu a datum narození nebo rodné číslo, popřípadě identifikační číslo vkladatele za předchozí kalendářní rok, včetně úroků, na které vznikl vkladatelům nárok v předchozím kalendářním roce. Čerpat z fondu lze jen na náhrady oprávněných osob, kterými jsou jen členové družstevních záložen a jiné osoby, o kterých tak stanoví zákon.

Smlouva o vkladovém účtu (§ 716 až 719 ObchZ) zakládá závazek banky zřídit takovýto účet vkladateli a hradit mu úroky a vkladatel, majitel účtu, zavazuje se ponechat peníze bance k dispozici. S. musí mít písemnou formu. Jde vždy o absolutní obchod. Rozhodující je dohodnutá doba uložení peněz. Z tohoto hlediska mohou být vklady na dobu určitou (termínované vklady), vkladový vztah končí uplynutím sjednané doby, anebo na dobu neurčitou, vztah vkladatele a banky pak končí výpovědí. Není-li výpovědní lhůta sjednána, je tříměsíční. Pokud to smlouva nevyklučuje, může majitel vkladového účtu disponovat vkladem i před koncem sjednané doby nebo před uplynutím doby výpovědní, ale ztrácí nárok na tím dotčené úroky nebo jejich část. Banka je povinna zaplatit majiteli vkladu úroky ve sjednané výši, jinak ve výši poloviny lombardní sazby ČNB. Úročení může být běžné, úroky se vyplácejí a nezvyšují jistinu, anebo složené, tj. nevyžádané úroky se po určité době připisují k jistině, kapitalizují se. Při výplatě vkladu a při úložkách na dobu delší jednoho roku nebo na dobu neurčitou jsou úroky splatné ke konci kalendářního roku. Zvláštní druhy vkladů včetně vkladních knížek upravují ustanovení § 778 až 787 ObčZ.

Vkladní list je cenný papír potvrzující jednorázový vklad. Obsahuje zejména výši vkladu a vztahují se na něj přiměřeně ustanovení obč. zákoníku o vkladních knížkách (§ 786 ObčZ).

Veřejné zdravotní pojištění, Listina základních práv a svobod zajišťuje každému ústavní právo na ochranu zdraví. Na základě veřejného (tj. veřejnoprávního) pojištění mají podle Listiny občané právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky, a to za podmínek, které stanoví zákon. Tímto zákonem je především zák. č. 48/1997 Sb., který upravuje osobní a věcný rozsah a podmínky, za nichž je na základě V. poskytována zdravotní péče. Osobním rozsahem V. je okruh pojištěnců nebo osob, které jsou pojištěny podle cit. zákona. Věcným rozsahem V. je zdravotní péče hrazená ze zdravotního pojištění. Prostředky na úhradu V. jsou získávány úhradou pojistného na zdravotní pojištění. Původní nepřesný pojem "všeobecné zdravotní pojištění", nesoucí stopu ještě v pojmenování Všeobecné zdravotní pojišťovny, byl nahrazen v r. 1997 současným pojmem "veřejné zdravotní pojištění", a to na základě cit. zákona. V. vzniká dnem narození, jde-li o osobu s trvalým pobytem v ČR, nebo dnem, kdy se osoba bez trvalého pobytu v ČR stala zaměstnancem v pracovním poměru účastným nemocenského pojištění (péče) či osobou, která je podle zákona postavena pro účely V. zaměstnanci naroven (plátcí pojistného V.), jakož i dnem získání trvalého pobytu v ČR. Zaniká úmrtím (prohlášením za mrtvého), dnem, kdy osoba bez trvalého pobytu v ČR přestala být zaměstnancem či dnem ukončení trvalého pobytu v ČR.

Cenný papír je listina nebo záznam v zákonem stanovené evidenci, s nímž je spojena existence a právní osud určitého subjektivního práva (právo je v něm ztělesněno, inkorporováno). Pro C. je typické spojení dvou složek, a to subjektivního práva a nosiče, s nímž je toto subjektivní právo spojeno. C. vznikly původně jako listiny (písemné projevy vůle), s nimiž je subjektivní právo spojeno takovým způsobem, že bez listiny nemůže být právo ani uplatněno, ani převedeno. C., kde nositelem subjektivního práva je listina, se označuje v českém právu jako listinný C. (§ 1 odst. 3 CenP). V průběhu vývoje se ukázalo, že není nezbytné, aby reálně existovala listina a že ji lze nahradit pouhým záznamem v evidenci. V této souvislosti se hovoří o dematerializaci C. Tyto C. se označují v českém právu jako zaknihované C. (§ 1 odst. 3 CenP). Práva spojená s C. mohou být různého charakteru. Nejčastěji jde o pohledávky na peněžítá plnění (obligační C.) nebo o účast na právnické osobě nebo majetku (majetkové cenné papíry) nebo i o práva věcná (věcněprávní C.). Pokud mohou být práva spojená jinak s C. předmětem samostatné právní dispozice (lze je převádět i bez C., k němuž se jinak vztahují), označují se jako samostatně převoditelná práva z C. Od práv, jež jsou inkorporována v C., je třeba odlišovat subjektivní právo k C. Na C. se vztahují ustanovení o věcech movitých (movitá věc), nestanoví-li právní předpis jinak (§ 1 odst. 2 CenP). Z toho plyne, že k C. existuje vlastnické právo. Zvláštní právní úprava existuje pro převody C. a pro jejich zastavování. Zákony ČR prohlašují za C. tyto listiny: akcie, zatímní listy, podílové listy, majetkové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, směnky, šeky, cestovní šeky, náložné listy, konosamenty, skladištní listy, vkladové listy, opční listy, zemědělské skladní listy, poukázky na akcie.

Dluhopis (§ 1 DluhZ) je zastupitelný cenný papír, s nímž je spojeno právo majitele požadovat splácení dlužné částky ve jmenovité hodnotě (jmenovitá hodnota cenného papíru) a vyplácení výnosů z něj k určitému datu nebo datům a povinnost emitenta tyto závazky plnit. D. lze vydávat jako cenné papíry listinné nebo cenné papíry zaknihované. D. lze vydávat na doručitele (cenný papír na doručitele), nebo na jméno. Listinné D. na jméno jsou převoditelné rubopisem a předáním listiny. U D. na jméno mohou emisní podmínky vyloučit převoditelnost D. (cenný papír na jméno), nejde-li o registrovaný D. Emitent nebo osoba jím pověřená vede seznam majitelů D. znějících na jméno. Práva spojená s D. znějícím na jméno je oprávněna ve vztahu k emitentovi vykonávat osoba uvedená v tomto seznamu, pokud ze zákona o cenných papírech nevyplývá něco jiného. K účinnosti převodu D. znějícího na jméno vůči emitentovi se vyžaduje zápis o změně majitele D. v seznamu majitelů dluhopisů. U zaknihovaných D. vede seznam majitelů D. znějících na jméno osoba, která vede evidenci majitelů zaknihovaných cenných papírů podle zákona o cenných papírech. Pokud emitent omezí převoditelnost D. tím, že převod D. podmíní svým souhlasem, je nutný souhlas emitenta též k zastavení D. Jestliže emitent nerozhodne do dvou měsíců od doručení žádosti o převodu D. nebo o zastavení D., platí, že byl souhlas udělen. Pokud souhlas odmítne udělit, je povinen na žádost majitele D. splatit jmenovitou hodnotu D. nebo emisní kurz, stanoví-li tak zákon, a současně vyplatit hodnotu naběhlého a dosud nesplaceného výnosu vypočtenou ke dni splacení D. Emitentem D. může být pouze právnícká osoba, pokud zákon této právnícké osobě vydávání D. nezakazuje (např. investiční fond). Emitent může vydat D., nestanoví-li zákon jinak, pouze pokud KCP schválí emisní podmínky D., schválí prospekt D. a přidělí D. ISIN, vyžaduje-li to zákon o cenných papírech, a emitent uveřejní emisní podmínky. KCP schvaluje emisní podmínky spolu s prospektem, pokud zákon o cenných papírech schválení prospektu vyžaduje, a to na žádost emitenta D. nebo v případě emitenta majícího sídlo v zahraničí též na žádost obchodníka s cennými papíry, nebo organizátora veřejného trhu. KCP

emisní podmínky neschválí, jestliže neobsahují zákonem předepsané náležitosti. Pokud emitent do 6 měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí o schválení emisních podmínek nezhájí vydávání D., pozbývá toto rozhodnutí platnosti. Vydání D. může emitent zabezpečit sám, nebo prostřednictvím osoby, která vydání obstará nebo se smluvně zaváže stát se prvním nabyvatelem emise, nebo těch D. emise, které se jí nepodaří do stanoveného okamžiku před koncem emisní lhůty vydat, a jejichž počet smlouva určí, jestliže je tato osoba k těmto činnostem oprávněna. Emitent je oprávněn vydat D. v menším objemu emise D., než byl předpokládaný objem emise, jestliže se mu do konce emisní lhůty nepodařilo předpokládaného objemu emise dosáhnout nebo ve větším objemu emise D., než byl předpokládaný objem emise, nebyla-li do konce emisní lhůty uspokojena poptávka investorů. Celkový objem emise D. v jmenovité hodnotě nesmí být nižší než částka v českých korunách, která odpovídá částce 200 000 EUR. Podle obsahu D. má majitel právo na jednorázové splacení dlužné částky v určeném termínu, nebo postupně ve splátkách (emitent je oprávněn vyhradit si předčasnou splatnost, popř. přiznat majitelům právo žádat splacení před stanovenou dobou; obojí musí vyplývat z D. a z emisních podmínek), na výnos stanovený v souladu se zákonem, popř. na přednostní právo na upisování akcií (prioritní dluhopisy), nebo na výměnu za akcie (vyměnitelné dluhopisy) nebo za jiné D. Mezi zvláštní druhy D. patří prioritní D., vyměnitelné D., státní dluhopisy, hypoteční zástavní listy, komunální dluhopisy a podřízené dluhopisy. CenP připouští též vydání sběrného D., což je listinný D. (listinné cenné papíry) nahrazující jednotlivé D. celé emise do doby jeho výměny za jednotlivé listinné nebo zaknihované D. Nad emitenty D. vykonává státní dozor KCP

Podílový list (§ 11 InvSpFo) je cenný papír, se kterým je spojen podíl podílníka na majetku v podílovém fondu, popř. právo na vyplacení podílu na zisku z hospodaření s majetkem v podílovém fondu. Hodnota P. se stanoví jako podíl vlastního jmění v podílovém fondu připadající na jeden P. P. lze vydat na jméno nebo na doručitele (cenný papír na jméno, cenný papír na doručitele). P. vydaný v listinné podobě na jméno je převoditelný rubopisem. P. stejné hodnoty téhož podílového fondu zakládají stejná práva. P. vydává investiční společnost při vytvoření podílového fondu za jmenovitou hodnotu, a to nejdéle do šesti měsíců od data emise. Po této lhůtě vydává P. za jeho aktuální hodnotu stanovenou ke dni vydání. Rozdíl mezi jmenovitou a aktuální hodnotou vydaného P. je emisním áziem, které zvyšuje vlastní jmění ve fondu, nebo disáziem, které je snižuje. P. nesmí být hrazen nepeněžítým plněním. Peněžní prostředky získané vydáváním P. se převádějí na běžný účet vedený pro podílový fond.

Cenný papír na jméno je cenný papír, v němž je uvedeno jméno prvního majitele a který není převoditelný rubopisem. C. v listinné podobě (listinný cenný papír) lze převádět pouze na základě písemné smlouvy (postoupení pohledávky) a předáním, pokud zákon převod takových cenných papírů nevyklučuje, nebo nedovoluje emitentovi, aby převod C. vyloučil jako např. dluhopisu na jméno (dluhopis). C. legitimuje k výkonu práv pouze osobu uvedenou v listině, na jejíž jméno byl vydán. Ostatní osoby musí dokazovat, že jsou majiteli cenného papíru.

Cenný papír na doručitele je cenný papír, z něhož má být plněno doručiteli. C. neobsahuje jméno prvního majitele. C. v listinné podobě se převádí předáním, pokud se účastníci nedohodli jinak. C. je neomezeně převoditelný. Práva spojená s C. v listinné podobě (listinný cenný papír) je oprávněn vykonat ten, kdo listinu předloží. C. je zejména kupón, podílový list,

akcie na majitele, podílový list na doručitele, dluhopis na doručitele, skladištní list na doručitele, náložný list na doručitele, konosament na doručitele, šek na doručitele.

Šek je upraven zák. č. 191/1950 Sb., který v rozhodujícím rozsahu přejímá mezinárodní unifikaci vyplývající z Úmluv o sjednocení šekového práva, jak byly přijaty v roce 1931 na konferenci v Ženevě (tzv. ženevské šekové právo). Potud je naše právní úprava plně srovnatelná s právní úpravou běžnou v Evropě s výjimkou Velké Británie. Ženevské pojetí šekového práva je však běžné i mimo Evropu. Š. je cenný papír vydaný v zákonem stanovené formě, kterým výstavce přikazuje šekovníkovi, obvykle bance, u níž má pohledávku, se kterou podle dohody může šekem disponovat, aby majiteli zaplatil v listině určeném místě stanovenou částku s tím, že závazky ze Š. jsou nepřímé, bezpodmínečné, nesporné a abstraktní. Š. představuje dokonalý cenný papír, skripturu, co do podoby cenného papíru jde o listinu a co do formy cenného papíru může být Š. cenným papírem na doručitele, cenným papírem na řad nebo cenným papírem na jméno. O formě Š. rozhoduje výstavce. Š. je vždy příkazem. Šeková listina i šekové závazkové vztahy se vyznačují šekovou přísností. Má-li být daná listina platným Š., musí bezvýhradně vykazovat znaky pro něj stanovené, podstatné náležitosti Š. Š. je nesporným závazkem, to značí, že sám Š. je dostatečným důvodem pro placení a věřitel, který předloží platný a pravý Š., který mu svědčí, je k výkonu práv z této listiny dostatečně legitimován. Nemusí prokazovat, proč byl šek vystaven ani zda důvod vůbec měl. Š. je běžně vystavován v návaznosti na právní, obchodní, společenské aj. vztahy a potřeby. I když Š. vzniká v návaznosti na tyto podněty, je abstraktním závazkem z cenného papíru, který ztělesňuje abstraktní právo na zaplacení určité peněžité částky; neztělesňuje povinnost zaplatit kauzální pohledávku, která je příčinou Š. Funkce Š. je v praxi vždy platební (placení prostřednictvím šeku). Š. se zajišťovací funkcí jsou vzácné. Podstatné náležitosti Š. tvoří slovo "šek" v textu a v jazyce listiny, bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou částku, označení směnečníka, datum a místo vystavení, místo placení a podpis výstavce. Š. jsou ze zákona splatné na viděnou. Remitent je na Š. jen doložkou fakultativní, neboť jsou přípustné šeky na doručitele. Místo vystavení může být nahrazeno místním údajem u podpisu výstavce. Není-li platební místo definováno na listině, je Š. splatný v místě uvedeném u údaje šekovníka na prvním místě, jinak v hlavním závodě šekovníka.

Cenný papír na řad je cenný papír, v němž je uvedeno jméno prvního majitele a který, pokud je vydán v listinné podobě (listinný cenný papír), je převoditelný rubopisem a předáním. Zákon může dovolit, aby emitent omezil převoditelnost C. (omezení převoditelnosti C.). Pokud je C. převoditelný rubopisem přímo ze zákona, jde o tzv. zákonné ordre papíry. Pokud nejde o zákonný ordre papír, musí být v cenném papíru uvedeno, že se má plnit na řad. C. je zejména akcie na jméno, zatímní list, převoditelný dluhopis na jméno, podílový list na jméno, majetkový list, náložný list na řad, konosament na řad, skladištní list na jméno, směnka nebo šek, pokud nejsou opatřeny rektadoložkou. Pouze jako C. lze vydat zemědělský skladní list.

Rektadoložka je prohlášení na listinném cenném papíru, kterým emitent cenného papíru vylučuje převoditelnost cenného papíru rubopisem. Vyjadřuje se zpravidla slovy "nikoliv na řad". Cenný papír opatřený R. je převoditelný pouze postoupením pohledávky (např. § 11 odst. 2. SŠZ).

Postoupení pohledávky (cese) je druhem změny závazku, při kterém dochází ke změně v osobě věřitele. Dosavadní věřitel se nazývá též postupitel (cedent), věřitel nový postupník (cesionář). Podle právního důvodu P. je rozlišována cese smluvně dohodnutá stranami (cese dobrovolná) a cese nezávislá na vůli stran (cese nucená), v jejímž rámci rozlišujeme dále cesi

vznikající přímo ze zákona (*cessio ex lege*) a *cesi* založenou na rozhodnutí soudu (*cessio judiciaria*). *Cese* dobrovolná vzniká písemnou smlouvou, podle níž dosavadní věřitel - postoupitel, převádí svou pohledávku na věřitele nového - postupníka. S převodem pohledávky přecházejí na postupníka příslušenství a všechna práva s ní spojená. Nelze postoupit pohledávky, které zanikají nejpozději věřitelovou smrtí (např. právo na bolestné a ztížení společenského uplatnění), dále pohledávky, jejichž obsah by se změnou věřitele změnil (např. závazek ke zhotovení uměleckého díla) a pohledávky nepostižitelné výkonem rozhodnutí. Možnost P. lze rovněž předem vyloučit dohodou dlužníka s věřitelem. Obsah P. je odlišný podle toho, zda pohledávka byla postoupena úplatně, nebo bezúplatně. V prvním případě odpovídá postoupitel postupníkovi, jestliže postupník se nestal místo postoupitele věřitelem pohledávky s dohodnutým obsahem, nebo dlužník splnil postoupiteli závazek dříve, než byl povinen jej plnit postupníkovi, či postoupená pohledávka nebo její část zanikla započtením nároku dlužníka vůči postoupiteli. Postoupitel odpovídá za dobytost pohledávky pouze tehdy, bylo-li tak stanoveno, a pouze do výše přijaté úhrady s příslušenstvím. V případě bezúplatného P. postoupitel postupníkovi ve shora uvedeném rozsahu neodpovídá. P. pozbývá postoupitel právo na plnění a toto právo nabývá postupník. Podmínkou však je vyrozumění dlužníka o P. postoupitelem, resp. prokázání P. postupníkem. Dokud dlužník není o P. vyrozuměn, resp. dokud mu není P. prokázáno, může plnit postoupiteli nebo se s ním jinak vypořádat. Při P. je postoupitel povinen vydat postupníkovi, resp. převést na něj všechny právní pomůcky a zajišťovací prostředky týkající se postoupené pohledávky a poskytnout mu potřebné informace. Jestliže je postoupená pohledávka zajištěna některým zajišťovacím prostředkem, je postoupitel povinen o P. vyrozumět osobu, která zajištění závazku poskytla (např. ručitele). Na žádost postupníka může postoupitel vymáhat postoupenou pohledávku po dlužníkovi na účet postupníka sám. Byl-li však dlužník o P. vyrozuměn, lze takto vymáhat postoupenou pohledávku, jen jestliže ji postupník nevymáhá sám a jestliže se postoupitel vůči dlužníkovi prokáže dlužníkovým souhlasem. Vymáhá-li pohledávku postoupitel, může dlužník započítat své způsobilé pohledávky, které má v době vymáhání proti postoupiteli, nikoli pohledávky proti postupníkovi (§ 524 až 530 ObčZ).

Rubopis, též *indosament* nebo *žiro*, je písemný projev vůle umístěný na cenném papíru nebo jeho přívěsku (přívěsek na směnce, šeku), kterým dosavadní majitel projevuje vůli převést cenný papír na jiného. Podle § 541 ObčZ lze převádět R. i poukázku na cenné papíry, pokud zní na řad. K vyjádření projevu vůle převést cenný papír R. se používá zpravidla výrazu "za mne na řad" nebo "za nás na řad" či jiná slova obdobného významu (tzv. *indosační doložka*). R. může být vyplněný nebo nevyplněný (blanko rubopis). Vyplněný R. se skládá z *indosační doložky*, z podpisu indosanta a označení indosatáře. R. je upraven jednak v zákoně o cenných papírech (§ 18 CenP), jednak ve směnečném a šekovém zákoně (čl. I § 11 až 20 a čl. II § 14 až 24 SŠZ). R. upravený ve směnečném zákoně se vztahuje na směnky, na poukázky na cenné papíry a na cenné papíry, o nichž to stanoví zákon. Jde o náložné listy, konosamenty, skladištní listy, majetkové cenné papíry, akcie zatímní listy a zemědělské skladní listy. Pro R. akcie a zatímního listu platí navíc i ustanovení obchodního zákoníku, která mají přednost před směnečným zákonem. Zvláštnosti rubopisu zemědělského skladního listu jsou upraveny zák. č. 307/2000 Sb. R. upravený v šekovém zákoně se vztahuje na šky. R. obsažený v zákoně o cenných papírech se vztahuje na ostatní cenné papíry na řad, zejména na dluhopisy, podílové listy, cestovní šky a vkladní listy. R. má účinky převodní, legitimační (legitimační účinek indosamentu), popřípadě garanční. Existují i zvláštní druhy R., s omezenými účinky. Jde o zmocňovací rubopis (*prokuraindosament*) a o zástavní rubopis.

Náložný list (§ 612 až 616 ObchZ) je listinný cenný papír, s nímž je spojeno právo požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s jeho obsahem. Vydává ho dopravce, jestliže pro něj

povinnost ho vydat vyplývá ze smlouvy o přepravě věci. Může být vydán jako cenný papír na majitele (doručitele) nebo na jméno nebo na řad. Tím je určena osoba z N. oprávněná, popř. oprávněná s ním nakládat. Obch. zákoník stanoví povinné obsahové náležitosti. Obsah N. je určující pro práva a povinnosti ve vztahu mezi dopravcem a osobou z N. oprávněnou. Podmínkou povinnosti dopravce vydat oprávněné osobě zásilku je, že tato osoba dopravci N. předloží a potvrdí na něm převzetí zásilky. Pokud již byl N. oprávněné osobě vydán, přechází na ni dispoziční právo odesílatele k zásilce. Je možné rovněž vydat tzv. N. náhradní, jestliže byl N. zničen nebo došlo k jeho ztrátě. Právo žádat jeho vydání má odesílatel, nikoliv osoba z N. oprávněná. Odesílatel také dopravci odpovídá za škodu, která mu byla způsobena zneužitím náhradního N.

Konosament je zvláštním druhem náložního listu. K. je cenný papír, s nímž je spojen závazek dopravce vydat náklad převzatý k námořní přepravě, pokud mu bude vydán K. a na něm potvrzeno přijetí nákladu. K. vydává dopravce (provozovatel námořní přepravy) buď sám, nebo prostřednictvím velitele lodi nebo jiného svého zástupce. Na vydání K. je právní nárok, i když nebylo jeho vydání dohodnuto ve smlouvě o námořní přepravě nákladu. Rozlišují se dva základní druhy K., a to palubní K. a přejímací K. Palubní K. se vydává, jestliže byl náklad již naložen na loď. Přejímací K. je takový K., který byl vydán po převzetí nákladu k přepravě, ale ještě před tím, než byl naložen na loď. Přejímací K. může být změněn na palubní K. K. může být vydán jen v listinné podobě (listinné cenné papíry) jako cenný papír na doručitele, cenný papír na řad nebo cenný papír na jméno.

Skladištní list (§ 528 ObchZ), na základě smlouvy o skladování podle § 527 a n. ObchZ je skladovatel povinen věc převzít při jejím předání ukladatelem a převzetí zboží písemně potvrdit. Potvrzení o převzetí věci ke skladování může mít povahu cenného papíru, s nímž je spojeno právo požadovat vydání skladované věci, je jím S. S. jako cenný papír může znít na doručitele nebo na jméno. Zní-li na doručitele, je skladovatel povinen vydat zboží osobě, která S. předloží. Zní-li na jméno, je povinen vydat je osobě v S. uvedené. S. na jméno lze převádět rubopisem, není-li v něm převod vyloučen. O rubopisu platí obdobně předpisy upravující směnky. Osoba oprávněná domáhat se na základě S. vydání věci má postavení ukladatele a je povinna na požádání skladovatele potvrdit na S. převzetí skladované věci, není však povinna platit skladné. Není-li skladné zapláceno, není skladovatel povinen zboží vydat, uplatní-li zadržovací právo na zboží uložené ve skladu.

Zemědělský skladní list je nově zaveden zák. č. 307/2000 Sb. Jde o listinný cenný papír na řad, převoditelný rubopisem a předáním, představující vlastnické a zástavní právo k uskladněnému zboží (jde o cenný papír věcněprávní). Jeho účelem je umožnit převody vlastnictví nebo vznik zástavního práva k zemědělským produktům (zboží) uskladněným v zemědělském veřejném skladu bez fyzické manipulace se zbožím. Z. vystavuje provozovatel zemědělského veřejného skladu a skládá se ze dvou částí - vlastnického listu a zástavního listu, samostatné vystavení jen jedné části je nepřípustné. Současným převodem obou částí Z. přechází ze zákona vlastnické právo ke zboží. Převodem pouze vlastnického listu přechází vlastnictví zboží omezené zástavním právem. Prvním rubopisem a předáním zástavního listu vzniká zástavní právo ke zboží. K realizaci zástavního práva dochází prodejem zboží provozovatelem zemědělského veřejného skladu v případě, že zajištěná pohledávka nebyla uhrazena v den její splatnosti a majitel zástavního listu o to provozovatele požádal. Zboží je prodáno buď na komoditní burze nebo v dražbě nebo jiným vhodným způsobem, případně je provozovatel oprávněn koupit zboží sám. Z výnosu prodeje provozovatel po odečtení svých nákladů a úhrady daní uspokojí zástavního věřitele. Převyšující část výnosu vydá provozovatel majiteli vlastnického listu. Pokud výnos z prodeje nepostačuje k uspokojení

majitele zástavního listu ve výši jeho pohledávky, má tento proti předchozím majitelům zástavního listu právo postihu. Pokud zák. č. 307/2000 Sb. nestanoví jinak, použijí se na dražbu zboží ustanovení zákona o veřejných dražbách. Provozovatel může zboží prodat jedním z výše uvedených způsobů také tehdy, uplynula-li doba skladování a majitel obou částí Z. zboží nevyzvedl či majitel zástavního listu nepožádal o prodej zástavy. Platnost Z. končí buď vydáním zboží oprávněné osobě nebo uspokojením oprávněné osoby výtěžkem z prodeje zboží. Povolení k provozování zemědělského veřejného skladu vydává a odnímá MZem, které vykonává i státní dozor nad činností provozovatele.

Cestovní šek (§ 720 až 724 ObchZ) je dlužnický cenný papír v listinné podobě a představuje buď slib výstavce, že sám zaplatí, anebo příkaz výstavce jiné vyznačené osobě, aby zaplatila v listině určenou částku tomu, kdo jej předloží k výplatě. Listina musí být označena jako "cestovní šek". Lze jej vydat ve prospěch určité osoby. Podle § 3 CenP jde o cenný papír na jméno, protože ustanovení zák. č. 191/1950 Sb. jsou na C. nepoužitelná. V zahraničí je však zvykem i takové C. převádět rubopisem. U C. v této formě se na listinu při vydání vyznačuje i podpis majitele. Je-li C. vydán bez určení majitele, má formu cenného papíru na doručitele. Při výplatě je plátce oprávněn požadovat průkaz totožnosti, a je-li na C. vzorový podpis, též vyznačení kontrolního podpisu. Výplata se potvrzuje na listině. Předpisy obch. zákoníku o C. platí jen pro cestovní šeky vystavené v tuzemsku (§ 10 odst. 1 MPSaP). C. vystavený v zahraničí řídí se tamním právem. Vedle C. vydaného bankou lze se běžně setkat i s C. vydaným jinou osobou.

Transfer majetku a zisku zahraničních investorů znamená možnost převést do zahraničí kapitál představující investici i výnosy z něj. T. zaručují po dobu trvání i v případě likvidace investice, a to ve volně směnitelné měně, dvoustranné dohody o podpoře a ochraně investic, popř. i zákony některých států.

Výstavce směnky (čl. I. § 1, 9 a 75 SŠZ) je osoba, která činí směnečné prohlášení. Výstavce cizí směnky (někdy nazývaný trasant) odpovídá za její zaplacení. Výstavce směnky vlastní sám slibuje zaplatit. Podpis V. je její nutnou náležitostí.

Cizí směnka (čl. I. § 1 až 74 SŠZ) je jedním ze dvou možných druhů směnky. C. představuje bezpodmínečný příkaz výstavce směnky třetí osobě, směnečníkovi, aby při splatnosti v platebním místě zaplatil majiteli směnky v listině určenou sumu, směnečný peníz. Jde o poukazní vztah, kde výstavce poukazuje majiteli směnky, aby si směnečnou sumu vybral u označené osoby, tj. u směnečníka. Výstavce sám žádné placení neslibuje, odpovídá však za to, že směnečník směnku zaplatí, aniž by měl možnost tuto odpovědnost vyloučit, a je tedy směnečným dlužníkem nepřímým. Směnečník, který opatří směnku akceptem směnky, stává se tím osobou přímo směnečně zavázanou. Výstavce C. odpovídá i za to, že směnečník směnku přijme, tuto odpovědnost však může vyloučit doložkou úzkosti. Má-li být listina platnou C., musí obsahovat: slovo "směnka" v textu a v jazyce listiny, bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou částku, označení směnečníka, údaj splatnosti, údaj platebního místa, označení první oprávněné osoby, remitenta, datum a místo vystavení směnky a podpis výstavce. Není-li udána splatnost, platí fikce, že jde o směnku na viděnou, leda by šlo o blankosměnku s nevyplněnou splatností. Není-li udáno platební místo, platí, že směnka je splatná v místě, které je součástí označení směnečníka. Chybí-li místo vystavení, platí, že směnka byla vystavena v místě, které je uvedeno u podpisu výstavce. Pojem trata, jak se C. někdy označuje, je širší a zahrnuje i jiné listiny, kterými se přikazuje nějaké plnění (např. šek). Vedle C., která zahrnuje tři účastníky (výstavce, majitele a směnečníka), jsou připuštěny i formy, kde počet účastníků je modifikován. C. na vlastní řad výstavce představuje příkaz,

kterým výstavce ukládá směnečníkovi, aby výstavci samému zaplatil. Výstavce může také označit sám sebe jako směnečníka (tzv. zastřená směnka vlastní), to je sám sobě adresovat směnečný příkaz. I v tomto případě odpovídá výstavce, že jeho příkaz bude, byť jím samým, splněn. Má-li mít vedle tohoto nepřímého závazku také přímou povinnost směnku zaplatit, musí ještě také připojit na listinu akcept směnky. Potom mu vzniká přímá povinnost směnku zaplatit sobě jakožto příjemci. Obě tyto formy C. mají při vystavení jen dva účastníky. Není platná C., kde by výstavce přikazoval směnečníkovi, aby ten sám sobě zaplatil. C. vystavená na účet třetí osoby (komisionářská směnka) je případ, kdy výstavce C., který je směnečně zavázán jako každý výstavce C., není účastníkem závazkových vztahů, které se smenkou souvisejí, potud je osobou nastrčenou, která jako komisionář jedná za jinou osobu, komitenta.

Směnka vlastní (čl. I. § 75 až 78 SŠZ) představuje bezpodmínečný slib výstavce směnky, že při splatnosti v platebním místě zaplatí majiteli směnky v listině určenou sumu, směnečný peníz. Jde o vlastní přímý závazek výstavce směnky. Výstavce S. nemůže připojit doložku úzkosti, šlo by o neplatnou S. Má-li být listina platnou S., musí obsahovat: slovo "směnka" v textu a v jazyce listiny, bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou částku, údaj splatnosti, údaj platebního místa, označení prvé oprávněné osoby, remitenta, datum a místo vystavení S. a podpis výstavce. Není-li udána splatnost, platí fikce, že jde o směnku na viděnou, leda by šlo o blankosměnku s nevyplněnou splatností. Není-li udáno platební místo, platí, že S. je splatná v místě vystavení. Chybí-li místo vystavení, platí, že S. byla vystavena v místě, které je uvedeno u podpisu výstavce

Šeková doložka je zápis na šekové listině podepsaný určitou osobou, obvykle dlužníkem. Š. jsou jednak obligatorní (povinné), bez nichž není daná listina platným šekem, jednak fakultativní (výběrové). Jsou významné pro práva a povinnosti účastníků šekového závazkového vztahu, ale nejsou nutné pro platnost šeku. Vedlejší doložky se na šeku obvykle neužívají. Doložky nepřípustné buď činí šek neplatným, nebo jsou nicotné.

Šeková knížka jsou sešité šekové formuláře vydané bankou klientovi, aby na nich vystavoval šeky k dispozici se svou pohledávkou. Od Š. praxe postupně ustupuje ve prospěch nsvázaných, bankou předávaných tiskopisů šeků (šekové tiskopisy).

Šekové tiskopisy jsou bankou vydané formuláře v podobě volných listů papíru nebo šekové knížky, předávané klientům k vystavování šeků. Užití bankou vydaného tiskopisu je podmínkou výplaty peněz podle šekové smlouvy.

Šeková smlouva je ujednání mezi bankou, budoucím šekovníkem, a jejím klientem, budoucím výstavcem šeku, o tom, že klient bude disponovat svou pohledávkou za bankou prostřednictvím šeku. Uzavřena může být i nevýslovně (např. předáním šekových tiskopisů).

Šek na jméno (čl. II. § 5 SŠZ) je šek, který podle výslovné doložky má povahu cenného papíru na jméno.

Šek na majitele (čl. II. § 5 SŠZ) je šek, který neuvádí oprávněného, nebo na němž je ke jménu remitenta připojena doložka alternativní au porteur.

Doložka alternativní au porteur na šeku (čl. II. § 5 odst. 2 SŠZ) je údaj na šeku vystaveném pro určitou osobu, který umožňuje šek předložit každému doručiteli.

Šek na řad (čl. II. § 5 SŠZ) je šek, který je vystaven na určitou osobu a obsahuje buď doložku "na řad", nebo o formě šeku nic neuvádí.

Šek na vlastní řad (čl. II § 6 odst. 1 SŠZ) je šek, kde výstavce prikazuje šekovníkovi, aby šekovou sumu vyplatil jemu samému.

Domicilovaná směnka, šek (čl. I. § 4 a čl. II. § 8 SŠZ) jsou směnka nebo šek opatřené domicilem. Význam doložky, kterou se na směnce nebo šeku stanoví, že listina je splatná u třetí osoby, je z hlediska formálního v tom, že majitel směnky nebo šeku se pak o placení neobrací na směnečníka, výstavce vlastní směnky nebo šekovníka, ale na označenou třetí osobu, a dlužníci tím zároveň prohlašují, že tato osoba za ně platbu provede. Věcný význam spočívá v tom, že lokalizací placení k této označené osobě má se usnadnit samo provedení platby, zejm. usnadnit bezhotovostní placení. Proto také typickým domiciliátem, umístěncem, je i na směnce banka. Na šeku je možná umístěnka jen na banku. Domiciliát není dlužníkem ze směnky nebo šeku a není z důvodu těchto listin povinen k žádnému plnění. Jedná vždy ve prospěch nebo k tíži směnečných nebo šekových dlužníků. Doložka o domicilu obvykle zároveň zahrnuje i doložku místa placení.

Domicil (čl. I. § 4 a čl. II. § 8 SŠZ), umístěnka, je doložka, kterou se stanoví, že směnka nebo šek jsou splatné u označené třetí osoby domiciliáta.

Domiciliát, též umístěncem, je třetí osoba uvedená v domicilu, u které jsou směnka nebo šek splatné. U šeku může být D. jen banka.

Stavební spořitelna je ve smyslu platné právní úpravy banka, které bylo podle zákona o bankách uděleno povolení Českou národní bankou k provozování stavebního spoření. Povolení může být uděleno po souhlasu MF se zřízením S. Při své činnosti podléhá S. bankovnímu dohledu, který vykonává ČNB. Stavební spoření je účelové spoření spočívající v přijímání vkladů od účastníků stavebního spoření, v poskytování úvěrů účastníkům stavebního spoření a v poskytování příspěvku fyzickým osobám, účastníkům stavebního spoření. S. kromě činností výše uvedených může poskytovat půjčky podnikatelům, jejichž výrobky a poskytované služby jsou určeny pro uspokojování bytových potřeb, přijímat záruky za půjčky, které by byla S. oprávněna podle tohoto zákona poskytnout, přijímat podíly nebo účasti na obchodních společnostech, které se zabývají výstavbou bytů a rodinných domů nebo výrobou pro tyto účely, podílet se majetkově na jiné S. s předchozím souhlasem ČNB, získávat pro poskytování úvěrů účastníkům i ostatních půjček potřebné zdroje od úvěrových institucí nebo vydáváním dluhopisů se splatností nejvýše pět let a také může obchodovat na svůj účet s hypotečními zástavními listy, se státními dluhopisy nebo s dluhopisy, za které stát převzal záruku.

Hypoteční zástavní list (§ 14 DluhZ) je zvláštním druhem dluhopisu, který mohou vydávat pouze hypoteční banky, v jehož názvu je označení H. a jehož jmenovitá hodnota a poměrná hodnota výnosu jsou plně kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů (tzv. řádné krytí), nebo jiným způsobem stanoveným zákonem o dluhopisech (tzv. náhradní krytí). Majitelé H. jsou zvýhodněni též upřednostněním před jinými věřiteli v případě prohlášení konkursu na majetek emitenta, kdy patří k věřitelům s pohledávkami první třídy (§ 32 odst. 3 KV). Náhradní krytí je přípustné jen do výše 10 % jmenovité hodnoty H. (může jím být hotovost, vklady u ČNB, státní dluhopisy nebo cenné papíry vydané ČNB).

Hypoteční banka je banka, jejíž podnikatelské oprávnění výslovně zahrnuje poskytování hypotečních úvěrů a vydávání hypotečních zástavních listů.

Hypoteční úvěr (§ 14 odst. 2 DluhZ) je úvěr na investice do nemovitosti na území ČR nebo na její výstavbu či pořízení, jehož splacení je zajištěno zástavním právem k nemovitostem, včetně rozestavěných staveb. H. lze poskytnout jen do výše 70 % obvyklé ceny zastavené nemovitosti stanovené hypoteční bankou (hypoteční zástavní list) s přihlédnutím k trvalým vlastnostem zastavené nemovitosti a dosažitelnému výnosu. Zástavou může být výlučně nemovitost, na níž nevázne zástavní právo, které by mělo přednostní pořadí ve vztahu k zástavnímu právu zajišťujícímu pohledávku hypoteční banky; za zatíženou se nepovažuje, má-li být pohledávka zajištěná předchozím zástavním právem (omezením převodu nemovitosti) uspokojena z H. Jinak povoluje § 15 odst. 5 DluhZ z uvedeného omezení jednu výjimku, a to ve prospěch pohledávky stavební spořitelny podle zák. č. 96/1993 Sb. V takovém případě lze H. poskytnout jen do výše rozdílu mezi 70 % ceny nemovitosti a výše pohledávky z úvěru ze stavebního spoření.

Swapy jsou obchody (operace), při kterých se strany zavazují k budoucí výměně určených cenných papírů či jiných aktiv ve sjednané době.

Stát ruší své Středisko cenných papírů (SCP), kde jsou dosud všechny zaknihované akcie "uložené", a převádí je do soukromého Centrálního depozitáře cenných papírů (CDCP), dceřiné společnosti pražské burzy. Vznik centrálního depozitáře předpokládal zákon o podnikání na kapitálovém trhu z roku 2004, Česká národní banka dala licenci na provoz až loni v srpnu

Státní dluhopisy jsou dluhopisy vydávané Českou republikou. S. jsou vydávány v rámci státních dluhopisových programů. V rámci naplňování státního dluhopisového programu je možné vydávat různé druhy S. s různými emisními podmínkami. Účel, rozsah a dobu splatnosti, vyplývající ze státních dluhopisových programů, stanoví zákon. Emisní podmínky S. stanoví MF. Jednotlivé druhy S. vydává v rozsahu stanoveném příslušným zákonem o státním dluhopisovém programu MF. S. se uvádějí do oběhu prostřednictvím ČNB. MF může uzavřít s jinou právníkou osobou smlouvu o zajištění jejich prodeje mimo území ČR. Činnost spojenou se správou a splácením S. zabezpečuje MF nebo jím pověřená osoba.

Státní dozor nad investičními společnostmi a fondy (§ 36 InvSpFo) vykonává Komise pro cenné papíry. S. podléhají investiční společnosti, investiční fondy, zakladatelé investičních společností a investičních fondů do vzniku investiční společnosti nebo investičního fondu, členové jejich představenstev a dozorčích rad, jejich prokuristé, zaměstnanci, osoby, které obstarávají vydávání akcií investičních fondů nebo vydávání podílových listů podílových fondů anebo vrácení podílových listů, depozitář, likvidátor anebo nucený správce investiční společnosti nebo investičního fondu, akciové společnosti přeměněné z investičních fondů, a to za dobu, po kterou byly investičními fondy po dobu deseti let ode dne zápisu změny předmětu podnikání do obchodního rejstříku, investiční společnosti a investiční fondy, kterým bylo odejmuto povolení udělení ke vzniku a které vstoupily do likvidace, a také správce konkursní podstaty. Rozsah oprávnění KCP při výkonu S. určuje zákon. KCP vede seznamy investičních společností, podílových a investičních fondů a nucených správců a likvidátorů a uveřejňuje je nejméně jednou v průběhu každého kalendářního pololetí v Obchodním věstníku. Jestliže KCP při výkonu státního dozoru zjistí nedostatky v činnosti osob podrobených S., je oprávněna uložit opatření a sankce stanovené zákonem (§ 37 a n. InvSpFo), zejména uložit,

aby investiční společnost, investiční fond nebo depozitář ve stanovené lhůtě zjednali nápravu a současně informovali KCP o přijatých opatřeních, aby byly vyměněny osoby v orgánech investiční společnosti a investičního fondu, byla ukončena nepovolená činnost a byl obnoven právní stav, bylo sníženo základní jmění investičního fondu z důvodu úhrady ztráty, pokud ztráta v rozporu se zákonem zůstala neuhrazena. KCP je oprávněna nařídit změnu obhospodařující investiční společnosti, změnu depozitáře nebo rozhodnout o nuceném převodu obhospodařování podílového fondu, zavést nucenou správu, rozhodnout o snížení základního jmění investičního fondu, odejmout povolení, na základě něhož vznikla investiční společnost nebo vznikl investiční fond anebo byl vytvořen podílový fond. Vedle nebo místo uvedených opatření může KCP uložit investiční společnosti nebo investičnímu fondu anebo depozitáři pokutu až do výše 100 milionů Kč. Pokud KCP zjistí, že členové představenstva, dozorčí rady, prokuristé nebo zaměstnanci anebo nucení správci či likvidátoři investiční společnosti nebo investičního fondu zaviněně závažně nebo opětovně porušují anebo porušovali své povinnosti, uloží jim pokutu podle stupně závažnosti porušení právní povinnosti a formy zavinění až do výše 100 000 Kč (§ 37k InvSpFo). Pokud KCP při výkonu S. zjistí, že osoby nepodléhající státnímu dozoru porušily povinnosti uložené jim zákonem o investičních společnostech a investičních fondech, může jim uložit pokutu až do výše 10 milionů Kč. Správní řízení, v němž se ukládají opatření a sankce při výkonu S., lze zahájit do jednoho roku ode dne, kdy se KCP dozvěděla o skutečnostech rozhodujících pro jejich uložení, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy povinnost, za niž jsou ukládány, byla naposledy porušena. Správní řízení, v němž KCP ukládá opatření a sankce nebo jmenuje a odvolává nuceného správce anebo likvidátora, lze zahájit i doručením rozhodnutí, jímž se ukládá opatření nebo sankce dotčené osobě anebo jmenuje likvidátor nebo nucený správce. Uložené pokuty jsou příjmem státního rozpočtu. Správu pokut vykonává finanční úřad místně příslušný podle zvláštního předpisu.

Státní pokladniční poukázky jsou krátkodobé státní dluhopisy se lhůtou splatnosti do jednoho roku.

Statut investičního fondu a podílového fondu (§ 15 a n. InvSpFo) musí mít každý investiční a každý podílový fond. Pravidla pro přijímání statutu určí stanovy nebo zakladatelská smlouva. Se statutem fondu musí mít kupující možnost se seznámit před nákupem podílových listů nebo akcií. Povinnost investičního fondu mít stanovy zůstává nedotčena. Podstatné náležitosti S. určuje zákon (§ 16 InvSpFo). Změny S. musí schválit KCP, jinak nenabývají platnosti.

Investiční fond (zák. č. 248/1992 Sb.) je právnícká osoba, která musí mít formu akciové společnosti. Předmětem podnikání I. může být pouze kolektivní investování, nestanoví-li zákon něco jiného. Obchodní firma musí obsahovat označení "investiční fond". Jiná právnícká osoba než I. toto označení používat nesmí. Převoditelnost akcií I. nelze omezit. I. může vydávat akcie pouze jedné jmenovité hodnoty a nesmí vydávat prioritní akcie. Pro vznik I. platí úprava vzniku akciové společnosti v obch. zákoníku. Ke vzniku I. je třeba povolení, které uděluje KCP. I. nelze založit na základě výzvy k upisování akcií (založení akciové společnosti), jeho počáteční základní kapitál musí být splacen před podáním žádosti o povolení ke vzniku. Povolení I. se uděluje na dobu neurčitou nebo určitou a nelze je převést.

Podmínkou volitelnosti nebo jmenování nového člena představenstva nebo dozorčí rady je předchozí souhlas KCP. Rozhodnutí o žádosti musí KCP vydat nejpozději do 15 dnů ode dne jejího doručení. I. shromažďuje peněžní prostředky vydáváním akcií. Svůj majetek (majetek v investičním fondu) používá ke koupi cenných papírů, nemovitostí a věcí movitých, anebo jej

má uložen na bankovním účtu (smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu). I. nesmí vydávat dluhopisy a obchody s cennými papíry může vykonávat jen prostřednictvím makléře nebo obchodníka s cennými papíry. Nesmí používat svůj majetek k poskytnutí zálohy na nákup cenných papírů a nesmí z něj poskytovat dary, úvěry nebo půjčky ani jej používat k zajištění závazků třetích osob, nestanoví-li zákon jinak. I. nesmí přijímat ke krytí dočasných potřeb úvěry, půjčky a půjčky cenných papírů poskytnuté na dobu delší než šest měsíců. Souhrn přijatých úvěrů a půjček nesmí přesahovat 10 % majetku I. ke dni uzavření smlouvy.

K omezení rizik z nepříznivého vývoje kursů cenných papírů, úrokových měr nebo devizových kursů může I. uzavírat zajišťovací obchody, zejména opční a termínové obchody. Lze-li takové obchody uzavírat na veřejném trhu, je I. povinen uzavírat je pouze na tomto trhu. Za termínový obchod se pro tyto účely považuje smlouva o koupi nebo prodeji cenných papírů, je-li doba mezi uzavřením smlouvy a plněním závazků z této smlouvy delší než 15 dnů. Cenné papíry ze svého majetku může I. půjčit nejdéle na dobu 30 dnů. Smlouva o půjčce musí obsahovat kromě podstatných náležitostí výši úplaty za půjčení, povinnost dlužníka převést výnosy z půjčených cenných papírů na běžný účet I. u depozitáře, jeho povinnost umožnit I. řádně a včas uplatnit práva spojená s půjčenými cennými papíry a ujednání o zajištění závazku dlužníka. Pokud I. přijímá úvěr nebo půjčku, může je zajistit zajišťovacím převodem cenných papírů ze svého majetku. Náležitosti smlouvy o poskytnutí úvěru nebo půjčky zajištěné zajišťovacím převodem cenných papírů stanoví zákon (§ 5e Inv-SpFo). I. hospodaří se svým majetkem sám, nebo může obhospodařování svého majetku svěřit investiční společnosti na základě obhospodařovatelské smlouvy. I. ani investiční společnost, která jej obhospodařuje, nesmějí provádět operace s cennými papíry v majetku I. prostřednictvím majetkově nebo personálně propojené osoby s výjimkou osoby vykonávající funkci depozitáře. Jestliže I. hospodaří se svým majetkem sám, jsou osoby jednající jeho jménem povinny jednat s odbornou péčí a v souladu se statutem I. (ochrana podílníků a akcionářů). Dojde-li ke střetu zájmů I. se zájmy osoby jednající jeho jménem, je tato osoba povinna dát přednost zájmům I.

Činnost I. je podrobena státnímu dozoru, který vykonává KCP. Pro zrušení a zánik I. platí úprava zániku akciové společnosti v obch. zákoníku s některými odchylkami (zrušení akciové společnosti).

Obhospodařovatelská smlouva (§ 5b InvSpFo) O. se investiční společnost (obhospodařovatel) zavazuje, že bude obhospodařovat majetek investičního nebo penzijního fondu, a to i bez jeho pokynu, a investiční nebo penzijní fond se zavazuje zaplatit jí za tuto činnost úplatu. Podstatnými náležitostmi O. jsou rozsah služeb, které bude investiční společnost poskytovat, výše úplaty za tyto služby nebo způsob jejího určení a ujednání, že smlouva zaniká jeden měsíc po právní moci rozhodnutí, kterým KCP nařídila změnu obhospodařující investiční společnosti. O. lze uzavřít pouze na dobu neurčitou. Výpovědní lhůta činí šest měsíců, nebyla-li ve smlouvě dohodnuta kratší. Na O. se použijí ustanovení o mandátní smlouvě, jestliže bude investiční společnost jednat jménem a na účet investičního nebo penzijního fondu, nebo o smlouvě komisionářské, bude-li jednat vlastním jménem na účet investičního nebo penzijního fondu.

Komisionářská smlouva (§ 577 až 590 ObchZ) je obchodní smlouva, jíž se komisionář zavazuje, že zařídí vlastním jménem pro komitenta na jeho účet určitou obchodní záležitost, a komitent se zavazuje zaplatit mu úplatu. Pro uzavření K. se nevyžaduje písemná forma. Smluvními stranami K. musí být podnikatelé (§ 2 odst. 2 ObchZ) a zařizována musí být obchodní záležitost týkající se podnikání komitenta. Je-li předmětem K. obstarání koupě nebo

prodeje cenného papíru, nemusí být komitent podnikatelem [§ 28 a n. CenP a § 261 odst. 3 písm. c) ObchZ]. Předmětem K. je zařízení obchodní záležitosti, která bude obvykle spočívat v závazku komisionáře uskutečňovat právní úkony vlastním jménem, zejména uzavírat smlouvy s třetími osobami, popř. uskutečňovat jiná jednání, např. prodat vlastním jménem určitou movitou věc komitenta ap. Výše úplaty, popř. způsob jejího určení není podstatnou částí K., a není-li sjednána, přísluší komisionáři úplata přiměřená uskutečněné činnosti a dosaženému výsledku s přihlédnutím k úplatě obvykle poskytované za obdobnou činnost v době uzavření K.

Při zařizování obchodní záležitosti je komisionář povinen jednat s potřebnou odbornou péčí podle pokynů komitenta. Zejména musí věnovat potřebnou péči výběru osoby, s níž uskutečňuje právní úkony, a obsahu, popř. formě těchto úkonů. Od pokynů se může komisionář odchýlit jen v zájmu komitenta, nemůže-li si vyžádat jeho včasný souhlas. Poruší-li komisionář tuto povinnost, nemusí komitent uznat provedené jednání za uskutečněné na svůj účet; podmínkou však je, že komitent odmítne účinnost jednání bez zbytečného odkladu poté, co se o obsahu jednání dověděl. Komisionář je dále povinen zejména chránit jemu známé zájmy komitenta, oznamovat okolnosti rozhodné pro změnu komitentových příkazů, podávat zprávy o zařizování záležitosti dle ujednání ve smlouvě nebo na výzvu komitenta, pečovat o věci převzaté od komitenta, popř. o věci pro něj získané, přičemž za škodu na těchto věcech odpovídá komisionář podle ust. o smlouvě o skladování, převést na komitenta bez zbytečného odkladu práva získaná při zařizování záležitosti a vydat mu vše, co při zařizování záležitosti získal, vymáhat na účet komitenta splnění závazku třetí osobou, nebyl-li závazek splněn, popř. souhlasí-li s tím komitent, postoupit mu pohledávku vůči třetí osobě, obstarat na účet komitenta pojištění, pokud je to stanoveno K. nebo to vyplývá z příkazu, použít ke splnění K. jiné osoby, jestliže ji nemůže splnit sám a nevyklučuje-li to K., a po zařízení záležitosti podat zprávu a provést vyúčtování.

Komitent je především povinen poskytnout komisionáři potřebnou, popř. smluvenou součinnost, zejména předat (sdělit) pokyny a příkazy, popř. věci potřebné k zařízení záležitosti. Dále je komitent povinen zaplatit komisionáři sjednanou úplatu, popř. úplatu přiměřenou k uskutečněné činnosti, dosaženému výsledku s přihlédnutím k obvykle poskytované úplatě za obdobnou činnost v době uzavření K. Nárok zaplacení úplaty vzniká, nebylo-li v K. dohodnuto jinak, po splnění povinností uvedených v § 584 až 586 ObchZ, tj. po podání zprávy o výsledku zařízení záležitosti, vyúčtování, označení osoby, s kterou byla v rámci zařizování uzavřena smlouva, převedení získaných práv, popř. vydání získaných věcí, a event. po vymožení splnění závazku třetí osobou. Kromě úplaty je komitent povinen uhradit komisionáři náklady, které nutně nebo užitečně vynaložil při zařizování záležitosti. Vzniknou-li pochybnosti o tom, zda náhrada nákladů není obsažena v úplatě, je v zákoně stanovena vyvratitelná domněnka, že náhrada nákladů je obsažena v úplatě.

Ve vztahu k třetím osobám nevznikají komitentovi z jednání komisionáře žádná práva a povinnosti. Vydání věci nebo splnění závazku se může komitent domáhat přímo u třetí osoby jen tehdy, nemůže-li tak učinit komisionář pro okolnosti týkající se jeho osoby. Splnění závazku třetí osoby, aniž by tato osoba splnila svůj závazek komisionáři, může komitent požadovat na komisionáři, jen pokud komisionář takový závazek písemně převzal (delkredere) nebo jestliže komisionář porušil příkazy komitenta, týkající se osoby, s níž měla být K. uzavřena, a v takovém případě platí přiměřeně ustanovení o ručení, popř. tehdy, neoznačí-li komisionář ve zprávě o výsledku zařizování záležitosti osobu, se kterou uzavřel smlouvu (samovstup komisionáře). Vlastnické právo k movitým věcem svěřeným komisionáři k prodeji má komitent do doby jeho nabytí třetí osobou. U movitých věcí získaných pro

komitenta nabývá komitent vlastnického práva k nim jejich předáním komisionáři (§ 583 odst. 1 ObchZ).

Závazky z K. zanikají obvykle splněním, dále obecně stanovenými způsoby zániku obchodního závazku; pro výpověď platí obdobně § 574 a 575 ObchZ.

Kolektivní investování je podnikatelská činnost, jejíž výlučným předmětem je shromažďování peněžních prostředků a jejich ukládání a rovněž zcizování majetkových hodnot, které byly tímto ukládáním nabyty, za jiné hodnoty, způsobem a za podmínek vymezených zákonem (viz § 2 InvSpFo). K. mohou vykonávat investiční společnosti a investiční fondy. (Obdobnou činnost vykonávají při hospodaření svěřenými prostředky penzijní fondy.) Za K. se považuje též obhospodařování majetku v podílovém fondu a obhospodařování majetku investičního nebo penzijního fondu na základě obhospodařovatelské smlouvy mezi investičním nebo penzijním fondem a investiční společností. Obhospodařováním majetku se rozumí jeho správa a nakládání s ním.

Investiční společnost (zák. č. 248/1992 Sb.) je právníká osoba, která musí mít formu akciové společnosti. Předmětem podnikání I. může být pouze kolektivní investování, nestanoví-li zákon jinak. Obchodní firma I. musí obsahovat označení "investiční společnost". Jiná právníká osoba toto označení používat nesmí. I. může vydávat pouze akcie znějící na jméno. Základní kapitál I. musí činit nejméně 20 milionů Kč. Podle rozsahu uděleného povolení je I. oprávněna shromažďovat peněžní prostředky a obhospodařovat majetek v podílových fondech, obhospodařovat majetek investičních a penzijních fondů a kupovat, prodávat, půjčovat a půjčovat si cenné papíry na vlastní účet. Obchody s cennými papíry může vykonávat jen prostřednictvím makléře nebo obchodníka s cennými papíry. I. nesmí vydávat dluhopisy.

Pro vznik I. platí úprava vzniku akciové společnosti v obch. zákoníku s některými odchylkami. Ke vzniku I. je třeba povolení, které uděluje KCP. I. nelze založit na základě výzvy k upisování akcií (založení akciové společnosti) a její počáteční základní kapitál musí být splacen před podáním žádosti o povolení ke vzniku. Povolení ke vzniku I. se uděluje na dobu neurčitou nebo určitou a nelze je převést.

Podmínkou volitelnosti nebo jmenování nového člena představenstva nebo dozorčí rady je předchozí souhlas KCP s jejich zvolením nebo jmenováním. KCP souhlas neudělí, pokud nebude přesvědčena, že navrhovaná osoba je vhodná pro činnost I. Rozhodnutí o žádosti musí KCP vydat nejpozději do 15 dnů ode dne jejího doručení.

Peněžní prostředky v podílových fondech, které zřizuje, shromažďuje I. vydáváním podílových listů. Vydávat podílové listy a vytvořit podílový fond může I. až po úplném splacení svého základního kapitálu. Vytvoří-li I. více podílových fondů, musí je rozlišit označením. Majetek, který I. shromáždila v podílovém fondu, je společným majetkem majitelů podílových listů a I. je pouze svěřen do obhospodařování. I. jej může používat ke koupi cenných papírů nebo jej ukládá na bankovní účty vedené pro podílový fond (smlouva o běžném účtu, smlouva o vkladovém účtu). Majetek v podílovém fondu obhospodařuje I. svým jménem na účet majitelů podílových listů. O stavu a pohybech majetku v každém podílovém fondu musí I. účtovat (účetnictví) odděleně od svého majetku a od majetku v ostatních podílových fondech.

I. je povinna obhospodařovat majetek v podílových fondech a majetek investičních nebo penzijních fondů s odbornou péčí s cílem zabezpečit jeho růst nebo výnos (ochrana podílníků a akcionářů). Je povinna dávat přednost zájmům podílníků, investičních a penzijních fondů, jejichž majetek obhospodařuje, před svými vlastními zájmy a zájmy svých společníků, zaměstnanců, prokuristů a členů orgánů. Odpovědnosti za škodu způsobenou porušením povinností při obhospodařování majetku se I. nemůže zprostit. I. nesmí používat obhospodařovaný majetek na poskytnutí zálohy na nákup cenných papírů. Nesmí z něj ani poskytovat dary, úvěry nebo půjčky, ani jej používat k zajištění vlastních závazků nebo závazků třetích osob, pokud zákon nestanoví jinak. I. nesmí přijímat ke krytí dočasných potřeb úvěry, půjčky a půjčky cenných papírů poskytnuté na dobu delší než šest měsíců. Souhrn přijatých úvěrů a půjček nesmí přesahovat 10 % majetku I. K omezení rizik z nepříznivého vývoje kursů cenných papírů, úrokových měr nebo devizových kursů v souvislosti s obhospodařováním majetku může I. uzavírat zajišťovací obchody, zejména opční a termínové obchody. Lze-li takové obchody uzavírat na veřejném trhu, je I. povinna uzavírat je pouze na tomto trhu. Za termínový obchod se pro tyto účely považuje smlouva o koupi nebo prodeji cenných papírů, jestliže doba mezi uzavřením smlouvy a plněním závazků z ní je delší než 15 dnů.

Cenné papíry z majetku v podílovém fondu může I. půjčit nejdéle na dobu 30 dnů. Smlouva o půjčce musí obsahovat kromě podstatných náležitostí výši úplaty za půjčení, povinnost dlužníka převést výnosy z půjčených cenných papírů na běžný účet podílového fondu u depozitáře, povinnost dlužníka umožnit I. řádně a včas uplatnit práva spojená s půjčenými cennými papíry a ujednání o zajištění závazku dlužníka. Pokud I. přijímá k překlenutí krátkodobých potřeb podílového fondu úvěr nebo půjčku, může je zajistit zajišťovacím převodem cenných papírů z tohoto fondu. Při obhospodařování majetku v podílovém fondu je I. povinna vykonávat práva a povinnosti s tím spojené vlastním jménem a na účet podílníků. Operace s cennými papíry v majetku v podílovém fondu nesmí provádět prostřednictvím majetkově nebo personálně propojené osoby; to neplatí pro depozitáře. Majetek v podílovém fondu nemůže I. užít k úhradě svých závazků, které nesouvisejí s nakládáním s majetkem v podílovém fondu.

Činnost I. je podrobena státnímu dozoru (státní dozor nad investiční společností), který vykonává KCP. Pro zrušení a zánik I. platí úprava zániku akciové společnosti v obch. zákoníku s některými odchylkami (zrušení akciové společnosti).

Depozitář investiční společnosti nebo investičního fondu (§ 30 a n. InvSpFo) je banka, se kterou investiční společnost nebo fond uzavřely depozitářskou smlouvu. Investiční společnost otevře u svého depozitáře jeden samostatný běžný účet vedený v tuzemské měně pro sebe a po jednom pro každý jí obhospodařovaný podílový nebo investiční fond. Investiční fond otevře u svého depozitáře jeden běžný účet vedený v tuzemské měně. Na těchto účtech se eviduje pohyb peněžních prostředků v majetku investiční společnosti nebo fondu anebo v podílovém fondu a peněžní prostředky získané vydáváním akcií a podílových listů. D. je povinen při výkonu své funkce kontrolovat, zda je činnost investiční společnosti nebo fondu v souladu se zákonem a se statutem fondu. Při výkonu své činnosti je D. oprávněn požadovat od investiční společnosti či fondu informace a listiny nezbytné pro výkon své funkce. Jestliže pokyn investiční společnosti nebo fondu odporuje zákonu, statutu fondu nebo obhospodařovatelské smlouvě, D. jej neprovede a o důvodech je neprodleně informuje; současně informuje též KCP. Zjistí-li D. při výkonu své kontrolní činnosti nedostatky v hospodaření nebo porušení zákona nebo statutu fondu, neprodleně to oznámí investiční společnosti či fondu a současně i KCP. Jestliže D. zjistí, že při výkonu činnosti

kontrolovaného subjektu došlo k poškození zájmu akcionářů nebo podílníků, anebo bude mít důvodné podezření, může účastníkům operace až na tři dny pozastavit nakládání s účty cenných papírů, o čemž informuje KCP. KCP v uvedené lhůtě pozastavení zruší nebo rozhodne o předběžném opatření podle zák. č. 15/1998 Sb. D. odpovídá za škodu, kterou způsobí porušením své povinnosti podílníkům podílového fondu a akcionářům investičního fondu. D. musí být svěřeny do úschovy listinné cenné papíry, které tvoří součást majetku v podílovém fondu nebo majetku investičního fondu. To neplatí pro zahraniční cenné papíry, které jsou v úschově zahraniční banky. D. je oprávněn požadovat od SCP výpisy z účtů majitelů, které pro podílový nebo investiční fond vede. Investiční společnost a investiční fond používají služeb D. k obstarání emise podílových listů nebo akcií (emise cenných papírů) a k odkupování podílových listů. Investiční fond je povinen ve lhůtě stanovené depozitářskou smlouvou informovat D. o zamýšlené koupi nebo prodeji movitých a nemovitých věcí, předložit mu znalecké ocenění těchto věcí a kupní smlouvu. Je povinen jej ve lhůtách stanovených depozitářskou smlouvou informovat o každém obchodu. Tuto povinnost má i investiční společnost o obchodech vztahující se k podílovým fondům, které obhospodařuje.

Pro výkon funkce D. penzijního fondu (§ 8 PenzPřipZ) platí obdobně úprava výkonu této funkce pro investiční společnost a fond, s následujícími odchylkami. Změnu D. schvaluje MF po dohodě s KCP, jinak je neplatná. MF může rozhodnout o změně D., porušuje-li povinnosti stanovené zákonem nebo depozitářskou smlouvou. Depozitářská smlouva zaniká dnem, kdy nabude právní moci rozhodnutí, jímž MF rozhodlo o změně D. Nejpozději do jednoho měsíce ode dne zániku depozitářské smlouvy je penzijní fond povinen uzavřít smlouvu novou. Penzijní fond je povinen vždy zřídit u svého D. samostatné běžné účty (podúčty) pro přijímání a vracení příspěvků účastníků na penzijní připojištění, poskytování a vracení státních příspěvků, financování své činnosti a umístování svých prostředků. U jiné banky než D. může zřídit účet jen za podmínek stanovených zákonem (§ 8 odst. 5 a 6 PenzPřipZ). Statutární orgán D. a dozorčí rada nesmějí být tvořeny více než z jedné třetiny zaměstnanci penzijního fondu.

Penzijní fond je akciová společnost, která provozuje penzijní připojištění. Pro P. platí ustanovení obchodního zákoníku, nestanoví-li zákon jinak. Obchodní firma P. musí obsahovat označení "penzijní fond". Jiné osoby nesmějí ve své obchodní firmě ani názvu toto označení používat. Penzijní připojištění nesmí provozovat jiná osoba než P. P. může vykonávat jinou činnost než penzijní připojištění, jen pokud tato činnost bezprostředně souvisí s penzijním připojištěním. P. nelze založit ani zvýšit jeho základní kapitál na základě veřejné nabídky akcií. P. může vydávat pouze akcie stejné jmenovité hodnoty znějící na jméno a nesmí vydávat prioritní akcie. Hodnota základního kapitálu P. musí činit alespoň 50 000 000 Kč. Základní kapitál musí být tvořen pouze peněžitými vklady; to neplatí, jestliže dochází ke zvýšení základního kapitálu sloučením penzijních fondů. Vklady musí být splaceny před podáním žádosti o povolení ke vzniku P. Ke vzniku a činnosti P. je třeba povolení (§ 5 PenzPřipZ), které uděluje na žádost zakladatelů MF po dohodě s MPSV a KCP. Součástí povolení je schválený statut a penzijní plán, schválení osob navrhovaných za členy představenstva a dozorčí rady P. a schválení depozitáře. Povolení se uděluje na dobu neurčitou a nelze je převést na jinou osobu. MF povolení neudělí, jestliže návrh statutu nebo penzijního plánu P. nespĺňuje požadavky stanovené zákonem nebo jestliže P. nespĺňuje předpoklady pro výplatu navrhovaných dávek penzijního připojištění. Představenstvo i dozorčí rada P. musí mít nejméně pět členů. Členem představenstva a členem dozorčí rady, popř. prokuristou může být jen fyzická osoba starší 18 let, způsobilá k právním úkonům, bezúhonná a odborně způsobilá, která nevykonává funkci neslučitelnou s výkonem funkce člena orgánu P. (neslučitelnost funkcí), předem schválená MF. Členové orgánů P. jsou

povinni plnit své povinnosti tak, aby nebyly poškozeny zájmy účastníků. Nesmějí kupovat nemovitosti a movité věci, které tvoří majetek P., anebo P. nemovitosti a movité věci prodávat. To platí i pro osoby jim blízké a zaměstnance P. Zaměstnanci P. nesmějí být osobami, na které se vztahuje neslučitelnost funkcí. Členové orgánů a zaměstnanci P. jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli při výkonu své funkce nebo zaměstnání. Podmínky zproštění mlčenlivosti upravuje zákon. Ke smluvnímu nabytí akcií P. v rozsahu větším než 10 % jeho základního kapitálu se vyžaduje předchozí souhlas MF po dohodě s KCP; akcionář, který takto nabyl akcie bez předepsaného souhlasu, nesmí vykonávat některá akcionářská práva (§ 3 odst. 3 PenzPřipZ). MF souhlas neudělí, pokud by nabytí uvedeného rozsahu akcií P. nebylo v souladu s požadavkem důvěryhodnosti a bezpečnosti penzijního připojištění. Akcie P. nemohou být použity k zajištění závazků. Depozitář P. ani právnická osoba, v níž má depozitář přímý nebo nepřímý podíl na základním kapitálu přesahující 10 %, ani zdravotní pojišťovna nesmějí nabývat akcie P. Nabudou-li tyto akcie, nesmějí vykonávat některá akcionářská práva.

P. musí s majetkem hospodařit s odbornou péčí a s cílem zabezpečit spolehlivý výnos; nesmí nakládat se svým majetkem způsobem, který by byl v rozporu se zájmy účastníků. Prostředky P. mohou být umístěny jen do cenných papírů, movitých a nemovitých věcí vymezených v zákoně (§ 33 odst. 2 PenzPřipZ) a v zákonem vymezeném rozsahu na vkladových účtech (smlouva o vkladovém účtu) u bank. P. je povinen cenný papír koupit jen za nejnižší a prodat jen za nejvyšší cenu, za kterou by jej bylo možné při vynaložení odborné péče koupit nebo prodat; splnění této podmínky je P. povinen prokázat. Před nákupem nemovitostí a movitých věcí se musí provést ocenění. Majetek P. nemůže být použit k zajištění závazků. Zákon též stanoví, jaká hodnota majetku P. může být tvořena hodnotou cenných papírů jednoho emitenta nebo hodnotou jedné věci a jaká část cenných papírů jednoho emitenta může být v majetku P. Uvedené limity lze překročit jen při uplatnění nákupních a předkupních práv vyplývajících z cenných papírů, při změnách kursů, změnách ocenění nemovitostí a movitých věcí, a to nejdéle na dobu šesti měsíců. Překročení limitů je P. povinen neprodleně oznámit MF a KCP. P. nesmí nakupovat akcie jiného P. a nesmí vydávat dluhopisy. P. rozděluje zisk zásadně tak, že nejméně 5 % připadá do rezervního fondu a nejvíce 10 % se rozděluje podle rozhodnutí valné hromady, zbylá část se použije ve prospěch účastníků a osob, jejichž penzijní připojištění zaniklo v roce, za který se zisk rozděluje. Pokud hospodaření P. skončí ztrátou, použije se k jejímu krytí nerozdělený zisk z minulých let, rezervní fond a další fondy tvořené ze zisku. Nestačí-li tyto zdroje, musí být ztráta kryta snížením základního kapitálu. Hodnota základního kapitálu nesmí klesnout pod 50 000 000 Kč. Zákon ukládá P. rozsáhlou evidenční a informační povinnost (§ 36 až 38 PenzPřipZ). Činnost P. je podrobena státnímu dozoru (státní dozor nad P.), který vykonává MF a KCP. Pro zrušení a zánik P. platí úprava zániku akciové společnosti v obch. zákoníku s některými odchylkami (zrušení P.).

Státovka je z historického pohledu cenným papírem znějícím na určitou peněžní částku. S. byla vydávána státem a byla rovněž přijímána u pokladen státu na úhradu státních pohledávek, např. daní. Později jsou jako státovky označovány papírové peníze vydávané státem jako obecní platební prostředek - na rozdíl od bankovek, které vydává emisní banka. Státovky byly zcela nahrazeny bankovkami a mincemi. Rozlišování státovek a bankovek mělo historický význam a v dnešní době je už v podstatě bezvýznamné. Státovky v hodnotě 5 a 3 Kčs byly posledními, jež byly součástí naší měny. V právním řádu je pojem S. upraven v současné době např. v zákoně o DPH.

Bankovky jsou vydávány emisní bankou a jsou ze zákona platebním prostředkem. Bankovky měly a mají oproti státovkám řadu výhod; např. emise a stažení klasických B. byly založeny

na obchodně-úvěrových vztazích mezi podnikateli a řídily se potřebami obchodu. B. se staly penězi podnikatelského světa, později se rozšířily i do maloobchodu. Emise B. snížila závislost emise peněz na monetárním kovu. Emise původních B. měla i řadu nevýhod, a proto byl klasický model emise B. transformován a v současné době můžeme konstatovat, že B. jsou peníze, které emituje pouze emisní, ústřední banka. B. představují dnes rozhodující část hotovostních peněz, která je doplněna o mince a v některých státech také o státovky. Pojem B. není v našem právním řádu definován. Zákon o ČNB stanoví, že výhradní právo vydávat B. v ČR má ČNB. Tato banka spravuje zásoby B., organizuje jejich dodávky od výrobců, sjednává tisk B. a dozírá na ochranu a bezpečnost do oběhu nevydaných B. a na úschovu a ničení tiskových desek, razidel a neplatných a vyřazených bankovek.

Státní závěrečný účet ve smyslu Ústavy České republiky podává Parlamentu ČR vláda. Tvorbu, postavení a funkci S. stanoví rozpočtová pravidla. S. obsahuje údaje o výsledcích rozpočtového hospodaření uplynulého rozpočtového roku. Součástí S. jsou závěrečné účty kapitol zpracovávané a předkládané Poslanecké sněmovně samostatně jejich správci. Přílohu S. tvoří souhrnné údaje o výsledcích rozpočtového hospodaření územních samosprávných celků, závěrečné účty státních fondů, přehled o státních finančních aktivech a pasivech, přehled o státních zárukách a přehled o stavech fondů organizačních složek státu.

Stát jako plátce pojistného veřejného zdravotního pojištění, jedním z plátců pojistného na veřejné zdravotní pojištění je i stát [§ 4 písm. c), § 7 ZdravPoj], a to za tyto pojištěnce: nezaopatrované děti, důchodce, příjemce rodičovského příspěvku, ženy na mateřské a rodičovské dovolené, ženy pobírající peněžitou pomoc v mateřství a muže po dobu jejich nepřítomnosti v práci, po kterou se jim poskytuje peněžité pomoc, uchazeče o zaměstnání včetně těch, kteří přijali krátkodobé zaměstnání, pobíratele dávek sociální péče z důvodu sociální potřeby, osoby převážně nebo úplně bezmocné, osoby o ně pečující či pečující o dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči, osoby pobírající příspěvek při péči o blízkou nebo jinou osobu částečně bezmocnou a starší 80 let nebo o osobu starší 80 let, která potřebuje podle ošetřujícího lékaře péči jiné osoby, osoby konající základní či náhradní službu v ozbrojených silách, další či civilní službu, osoby povolány k vojenskému cvičení, osoby ve vazbě a ve výkonu trestu odnětí svobody, osoby bez zdanitelných příjmů, které jsou příjemci dávek nemocenského pojištění, osoby, které dosáhly důchodového věku, avšak nesplňují další podmínky pro přiznání starobního důchodu a nemají příjmy, osoby celodenně a řádně pečující alespoň o 1 dítě do 7 let nebo nejméně o 2 děti do 15 let věku, nejde-li o příjemce rodičovského příspěvku či ženy na mateřské dovolené (včetně rodičovské dovolené) a ženy (muže) pobírající peněžitou pomoc v mateřství, a mladistvé ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy, osoby vykonávající dlouhodobou dobrovolnickou službu podle zvláštního zákona.

Promptní obchod (operace) označovaný též jako spotový obchod či spot je pojem používaný na kapitálových trzích pro označení okamžitého nákupu či prodeje cenných papírů.

Kapitálový trh je vedle peněžního trhu částí finančního trhu. Peněžní trh je určen pro poskytování krátkodobých půjček. Je to tedy instituce, kde se jednotlivci nebo organizace s přechodným přebytkem peněžních prostředků setkávají s těmi, kteří by si vzhledem k přechodnému nedostatku peněz potřebovali půjčit. Peněžní trh umožňuje ekonomickým subjektům řídit jejich krátkodobou likviditu. Za nástroje peněžního trhu jsou považovány cenné papíry nebo půjčky, které jsou splatné do jednoho roku. Jednou z hlavních funkcí peněžního trhu je tedy financování provozního kapitálu společností i poskytování krátkodobých peněžních prostředků vládám. Peněžní trhy také poskytují finance pro

spekulativní nákup cenných papírů a komodit. Typickým příkladem nástrojů peněžního trhu u nás jsou směnky, státní i jiné pokladniční poukázky, mezibankovní depozita, vkladní listy (depozitní certifikáty) atd. K. je naopak určen pro financování dlouhodobých investic ze strany podniků, vlád i domácností. Finanční nástroje na K. mají dobu splatnosti delší než jeden rok nebo případně nemají stanovenou splatnost vůbec. Specifickými instrumenty K. jsou střednědobé a dlouhodobé bankovní úvěry, zejména hypoteční úvěry, státní, komunální, bankovní i podnikové dluhopisy, akcie a podílové listy atd. K. je podroben státnímu doзору Komise pro cenné papíry.

Puncovníctví a zkoušení drahých kovů je souborem činností spočívajících v provádění puncovní kontroly (provádí se u stanovených výrobků ze zlata, stříbra nebo platiny a jejím výsledkem je zejm. označení zboží puncovní značkou příslušné zákonné ryzosti nebo rozbití zboží) a puncovní inspekce (v jejím rámci se u výrobců a obchodníků kontroluje plnění zákonem stanovených povinností), jakož i ověřování nebo jiné zjišťování ryzosti výrobků nebo jiných věcí z drahých kovů, které nepodléhají puncovní kontrole. Každý si může nechat ověřit ryzost lístkového zlata nebo stříbra a jiných věcí z drahých kovů. Státní správu v této oblasti vykonávají MPO a jemu podřízený Puncovní úřad. Blíže zák. č. 539/1992 Sb. a zák. č. 19/1993 Sb. Výroba slitin drahých kovů je ohlašovací živností vázanou, zlatnictví a klenotnictví ohlašovací živností řemeslnou; blíže zák. č. 455/1991 Sb.

Poukázka na cenné papíry, zvláštní typ poukázky (§ 540 až 543 ObčZ). Zásadní odlišnosti od poukázky jsou v osobě výstavce P., kterým je peněžní ústav, a v předmětu plnění z tohoto typu poukázky, kterým jsou cenné papíry. P. je abstraktním závazkem, u kterého se neuvádí ekonomický důvod (kauza) jejího vystavení. Poukázaný je povinen plnit osobě, v jejíž prospěch byla poukázka na cenné papíry vystavena nebo na kterou byla převedena. Osoba zavázaná poukázkou na cenné papíry je povinna plnit, jen vydá-li se jí kvitovaná poukázka. Tato osoba může uplatnit proti osobě oprávněné rubopisem z poukázky jen takové námitky, které vyplývají z obsahu poukázky nebo z vlastních vztahů této zavázané osoby k oprávněnému. Předpisy o směnkách a šecích platí ohledně náležitostí přijetí rubopisu, o tom, kdo je oprávněn z rubopisu a jak takové oprávnění prokazuje, jakož i ohledně řešení otázky, od koho může požadovat poukázku osoba, která o ni přišla.

Povinné smluvní pojištění spočívá v povinnosti uzavřít pojistnou smlouvu, která je založena speciálním právním předpisem (§ 789 ObčZ, srov. zák. č. 168/1999 Sb.).

Pojistná smlouva, dvoustranný právní úkon mezi pojistníkem a pojistitelem o poskytnutí pojistné ochrany. V P. se pojistitel zavazuje vyplatit smlouvenou částku, dojde-li ke vzniku pojistné události za trvání pojistného vztahu, a pojistník se zavazuje platit dohodnuté pojistné. Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy navrhovatel obdrží sdělení o přijetí jeho návrhu. Návrh pojišťovny lze přijmout také zaplacením pojistného ve stanovené výši a lhůtě. Pojistitel vydá pojistníkovi pojistku jako písemné potvrzení o uzavření P. Dojde-li ke ztrátě nebo zničení pojistky, vydá pojistitel pojistníkovi na jeho žádost a náklad druhopis pojistky. P. lze uzavřít i ve prospěch třetí osoby. To znamená, že P. uzavírá pojistník s pojistitelem ve prospěch pojištěného. Na takovou smlouvu se použijí obecná ustanovení o smlouvě ve prospěch třetího. Na rozdíl od obecné opravy může být souhlas třetí osoby dán i dodatečně při uplatnění práv vyplývajících z pojistné události.

Pojistná smlouva, dvoustranný právní úkon mezi pojistníkem a pojistitelem o poskytnutí pojistné ochrany. V P. se pojistitel zavazuje vyplatit smlouvenou částku, dojde-li ke vzniku pojistné události za trvání pojistného vztahu, a pojistník se zavazuje platit dohodnuté pojistné.

Smlouva je uzavřena okamžikem, kdy navrhovatel obdrží sdělení o přijetí jeho návrhu (§ 792 odst. 1 ObčZ). Návrh pojišťovny lze přijmout také zaplacením pojistného ve stanovené výši a lhůtě (§ 792 odst. 2 ObčZ). Pojistitel vydá pojistníkovi pojistku jako písemné potvrzení o uzavření P. Dojde-li ke ztrátě nebo zničení pojistky, vydá pojistitel pojistníkovi na jeho žádost a náklad druhopis pojistky. P. lze uzavřít i ve prospěch třetí osoby. To znamená, že P. uzavírá pojistník s pojistitelem ve prospěch pojištěného. Na takovou smlouvu se použijí obecná ustanovení o smlouvě ve prospěch třetího. Na rozdíl od obecné opravy může být souhlas třetí osoby dán i dodatečně při uplatnění práv vyplývajících z pojistné události.

Plátce daně je osoba, které zákon ukládá povinnost vybrat daň od poplatníka a odvést ji. Zákon o správě daní a poplatků definuje pojem P. a rozumí se jím osoba, která pod vlastní majetkovou odpovědností odvádí správci daně daň vybranou od poplatníků nebo sraženou poplatníkům. Práva a povinnosti P. jsou stanovena jak v cit. zákoně, tak v jednotlivých daňových zákonech.

Akcept směnky (čl. I. § 21 až 29 SŠZ), také přijetí směnky, je jednostranný právní úkon, kterým směnečník na cizí směnce vyjadřuje svůj souhlas se směnečným příkazem výstavce. A. se stává směnečník přímým dlužníkem ze směnky cizí, který má povinnost při splatnosti, jak vyplývá ze směnky, a v místě placení udaném směnkou zaplatit majiteli směnky, remitentovi nebo indosatáři, sumu určenou směnkou. Majitel směnky je povinen mu směnku při splatnosti předložit k placení buď přímo, nebo je-li umístěná, prostřednictvím domiciliáta, umístěnce. A. se vyznačuje na směnce akceptační doložkou. Vyplněná akceptační doložka obsahuje prohlášení o přijetí (např. přijato, akceptováno) a podpis akceptanta. Osoba akceptanta, příjemce směnky, musí být totožná s osobou směnečníka, má-li jít o platný A. Prohlášení akceptanta může být i nevyplněné, tj. omezené jen na pouhý podpis akceptanta. Od nevyplněného akceptu je nutno odlišovat tzv. blankoakcept, tj. zvláštní postup při vydání blankosměnky. Akceptační doložka může být provázena i dalšími údaji. Výslovně je předepsán údaj o datu přijetí v případě lhůtních vistasměnek. A. smí se odchylovat od směnečného příkazu jen ve výši přijaté částky, jde o dílčí A., kdy se příjemce zavazuje jen ohledně vyznačené části směnečné sumy. A. podmíněné jsou neplatné. A., který se odchyluje od směnečného příkazu jinak (co do oprávněné osoby, místa placení, doby placení ap.), nezakládá závazek příjemce. Jde o tzv. modifikovaný akcept, který představuje směnečný závazek svého druhu, kde povinnosti příjemce jsou dány právě obsahem jeho prohlášení na směnce. Příjemce, který směnku opatřenou A. vrátí, nemůže již svůj A. odvolat. A. se obvykle vyznačuje na líci směnky, a to napříč v levé části listiny. Nevyplněné A. musí být na líci směnky.

Majitel cizí směnky, pokud ji nenabyl již akceptovanou, může ji předložit směnečníkovi k A. Vedle majitele smí tak učinit i jen pouhý detentor směnky (detence). Předložit směnku k přijetí lze do splatnosti. Lhůtní vistasměnka musí být předložena do jednoho roku od data vystavení, neudává-li směnka lhůtu jinou. Místem předložení je bydliště směnečníka, tj. místo, kde se směnečník (i když je právníckou osobou) obvykle zdržuje. Je-li údaj směnečníka na směnce provázen adresou, platí pro danou směnku, že tato adresa je bydlištěm směnečníka (čl. I. § 2 odst. 3 SŠZ). Výstavce může předložení směnky k přijetí zcela zakázat, pak směnku platně přijmout nelze, anebo stanovit, že předložení se smí stát až po určité době. Výstavce a indosanti mohou stanovit povinnost směnku předložit k přijetí a mohou také stanovit dobu, ve které se tak musí stát. Není-li řádně předložená směnka přijata, může majitel vykonat postih směnečný před splatností směnky (čl. I. § 43 odst. 2 bod 1. SŠZ).

Akcept šeku (čl. II. § 4 SŠZ) není přípustný, šekový příkaz je neakceptovatelný. Případný A. nečiní šek neplatným.

Akcie (§ 155 odst. 1 ObchZ) jsou cenné papíry, se kterými jsou spojena práva a povinnosti akcionáře jako společníka podílet se podle obchodního zákoníku a stanov na řízení akciové společnosti, jejím zisku a na likvidačním zůstatku při zániku společnosti bez právního nástupce. Kromě uvedených základních práv spojuje obch. zákoník s A. i další práva (práva a povinnosti akcionářů). Obch. zákoník upravuje A. kmenové a prioritní. Zák. č. 210/1993 Sb. upravuje A., se kterými jsou spojena zvláštní práva při výkonu hlasovacího práva, tzv. zlaté A. Vydávání A., se kterými je spojeno právo na určitý úrok nezávisle na hospodářských výsledcích společnosti, úrokové A., obch. zákoník zakazuje. Akcie může znít na jméno (A. na jméno), nebo na majitele (A. na majitele) a lze ji vydat jak v listinné, tak v zaknihované podobě. A. musí obsahovat obchodní firmu a sídlo společnosti, jmenovitou hodnotu, označení formy (forma cenného papíru), výši základního kapitálu, a počet A. k datu emise A. a datum emise. Akcie na jméno musí obsahovat též obchodní firmu, název nebo jméno akcionáře. Listinná akcie musí obsahovat i číselné označení a podpis člena nebo členů představenstva, kteří jsou oprávněni jménem společnosti jednat. Zaknihovaná akcie musí obsahovat číselné označení jen v případech, kdy to stanoví zákon (očíslování zaknihovaných cenných papírů). Je-li vydáno více druhů A., musí, kromě kmenových A., obsahovat též označení druhu a listinné A. musí obsahovat i určení práv s nimi spojených. A. téže společnosti mohou mít různou jmenovitou hodnotu, nestanoví-li zákon něco jiného (investiční fond). Jiné druhy A. nesmějí být vydávány. Akcie může být společným majetkem více osob. Spolumajitelé se musí dohodnout, kdo z nich bude vykonávat práva spojená s A., nebo musí určit společného zmocněnce. Na vzájemné vztahy mezi spolumajiteli A. se použijí obdobně ustanovení obč. zákoníku o spoluvlastnictví. Zemře-li akcionář, je oprávněn vykonávat práva s A. spojená dědic nebo dědicové. Nedohodnou-li se dědicové, kdo bude vykonávat práva spojená s A., určí na návrh společnosti osobu oprávněnou vykonávat tato práva do doby skončení řízení o dědictví soud.

Akcíz je výraz pro nepřímé zdanění. Jde o jistý druh nepřímých daní, které vybírá stát nebo jeho samosprávné části z předmětů vyrobených a spotřebovaných v tuzemsku v souvislosti s jejich výrobou nebo prodejem. Daně nepřímé, k nimž A. patří, vznikly později a předpokládají pokročilejší hospodářské poměry než přímé daně. A. se vyvinul historicky z městských poplatků trhových, mýta, z regálních oprávnění panovníka, monopolů a nejrůznějších místních dávek. Od zpoplatňování osob se přešlo na platební postih určitých spotřebních předmětů a poskytovaných oprávnění. Později tyto dávky nabyly formu generálního zdanění zboží osobní spotřeby, zejména potravin. Na území ČR se A. udržel jako zvláštní daň vybíraná z potravin dovážených do tzv. uzavřených měst (potravní daň na čáře) až do roku 1942. Definitivně bylo toto zdanění zrušeno v roce 1946. V současné době pojem A. používá Opatření Ministerstva financí z roku 1997 o rozpočtové skladbě pro charakteristiku spotřebních daní. Ve smyslu zmíněného opatření spotřební daně zahrnují daně povahy A. zatěžující produkci, prodej či spotřebu vybraných druhů výrobků a služeb. Spotřební daně zahrnují případně i tzv. fiskální monopoly, jejichž smyslem je výhradní prodej komodity státem, kde úmysl takového monopolu a stanovené ceny jsou shodné se smyslem A. - regulace výroby a prodeje.

Fiskální monopol je pojem, který náš právní řád používá v souvislosti se spotřebními daněmi. Spotřební daně zahrnují případně i tzv. fiskální monopoly, jejichž smyslem je výhradní prodej komodity státem, kde smysl takového monopolu a stanovené ceny je shodný se smyslem akcízů - regulace výroby a prodeje.

Daně spotřební byly do daňové soustavy zavedeny zák. č. 587/1992 Sb. D. stejně jako daň z přidané hodnoty patří mezi daně nepřímé. D. jsou:

daň z uhlovodíkových paliv a maziv

daň z lihu

daň z piva

daň z vína

daň z tabákových výrobků.

Plátci D. jsou všechny právnické a fyzické osoby, které v tuzemsku vybrané výrobky vyrábějí nebo kterým mají být vyvážené nebo dovážené vybrané výrobky propuštěny. Plátci jsou také právnické nebo fyzické osoby, které vyskladní nebo použijí vybrané výrobky osvobozené od daně pro jiné účely než je stanoveno. Plátci daně jsou také právnické nebo fyzické osoby, které skladují nebo vyskladňují vybrané výrobky, s výjimkou lihu, cigaret, doutníků a cigarillos, piva a vína, pokud neprokáží, že se jedná o výrobky zdaněné, nebo pokud neprokáží způsob nabytí vybraných výrobků oprávněně bez daně. Průkazem uvedených skutečností je daňový doklad nebo písemný doklad osvědčující skutečnost, že subjekt, od něhož plátce vybrané výrobky získal, nabyl tyto vybrané výrobky již zdaněné nebo oprávněně bez daně. Pro nezdaněné vybrané výrobky vyrobené plátcem platí, že se povinnost prokázat uvedené skutečnosti týká pouze těch vybraných výrobků, které plátce získal a použil jako materiál vstupující do nezdaněných vybraných výrobků vyrobených plátcem. Předmětem daně jsou v tuzemsku vyrobené nebo do tuzemska dovezené, jakož i vybrané výrobky, které se podle celního zákona považují za české zboží a které jsou umístěny ve svobodném celním skladu nebo svobodném celním pásmu, nejsou vyvezeny do zahraničí a jsou původním nebo novým vlastníkem v nezměněném stavu vráceny zpět do tuzemska, a dále, které jsou umístěny ve svobodném celním skladu nebo svobodném celním pásmu, prošly zpracovatelskými operacemi, nejsou vyvezeny do zahraničí a jsou původním nebo novým vlastníkem ve změněném stavu vráceny zpět do tuzemska. Vybrané výrobky jsou vymezeny ve druhé části zákona. Dani nepodléhají vybrané výrobky, které byly již jednou zdaněny, pokud u nich nebylo uplatněno vrácení daně. Vznik daňové povinnosti je vázán především na den vyskladnění, případně na den použití nebo den nabytí nebo den prodeje. Při dovozu vybraných výrobků daňová povinnost vzniká dnem vzniku celního dluhu nebo dnem propuštění českých vybraných výrobků, které byly umístěny ve svobodném celním pásmu nebo ve svobodném celním skladu zpět do tuzemska, nebo porušením podmínek stanovených pro příslušný režim, do kterého jsou vybrané výrobky pod celním dohledem propuštěny. Základem daně je množství vybraných výrobků, s výjimkou tabákových výrobků, které je uvedeno na daňovém dokladu vyjádřené v měrných jednotkách. Měrné jednotky vybraných výrobků jsou uvedeny u jednotlivých spotřebních daní v části druhé zákona. Sazby daně jsou stanoveny pro celé území ČR, a to zpravidla pevnými částkami na měrné jednotky. Některé výrobky jsou od D. osvobozeny. Případy osvobození jsou uvedeny v § 8 a 9 Spotříd. Další zvláštní ustanovení týkající se osvobození od spotřební daně jsou uvedena u daně z uhlovodíkových paliv a maziv a u daně z lihu a lihovin. Pokud právnická nebo fyzická osoba nakoupí vybrané výrobky osvobozené od daně za ceny včetně daně, pohlíží se na tyto vybrané výrobky, jako by byly pořízeny za ceny bez daně. Při tuzemské výrobě jsou plátci povinni nejpozději následující pracovní den po dni vzniku daňové povinnosti u vybraných výrobků vystavit daňový doklad, který musí obsahovat náležitosti stanovené zákonem. Právní úprava

správy D. vychází ze zákona o spotřební dani, zákona o správě daní a poplatků a z celního zákona. Správce D. je příslušný územní finanční orgán. Při dovozu vybraných výrobků je správcem daně celní úřad. Daňové přiznání jsou povinni předložit správci daně plátcí, kterým vznikla daňová povinnost nebo nárok na vrácení daně. Daňové přiznání předkládají plátcí měsíčně, a to do 25. dne měsíce následujícího po měsíci, ve kterém vznikla daňová povinnost. Pokud nevznikne ve zdaňovacím období daňová povinnost ani nárok na vrácení daně, daňové přiznání se nepředkládá. Při dovozu, s výjimkou dovozu cigaret, plní funkci daňového přiznání písemné celní prohlášení. Zdaňovacím obdobím je kalendářní měsíc. Daň se odvádí jednou částkou za měsíc nebo zálohovými pevnými částkami.

Akreditiv, A. dokumentární, A. neodvolatelný Smlouva o otevření akreditivu.

Smlouva o otevření akreditivu (§ 682 až 691 ObchZ) je smlouvou mezi příkazcem a bankou, jíž banka přejímá závazek poskytnout označené oprávněné osobě (beneficientovi) určité plnění na účet příkazce, jestliže beneficiet splní do určité doby stanovené podmínky. Pro S. je předepsána písemná forma. Příkazce se zavazuje zaplatit bance za tuto službu odměnu. Jde o absolutní obchod. Zvláštním druhem akreditivu, který však v běžné praxi zcela převažuje, je dokumentární akreditiv. Podstatné u něj je, že podmínkou, kterou musí beneficiet splnit, je předložit do určené doby předepsané dokumenty. Nejčastěji jde o listiny, které prokazují odeslání zboží, anebo listiny, které samy představují ztělesnění práv majitele k určitému zboží: konosamenty, náložné listy, skladištní listy ap. Dokumentární akreditivy se užívají především pro větší jistotu účastníků obchodních vztahů, že bude za dodané zboží nebo služby zapláceno, především v zahraničním obchodě. S. je ovšem jen důvodem pro vznik akreditivního vztahu samého, který pak vzniká mezi bankou a beneficietem tím, že banka oznámí (tzv. akreditivní listinou) beneficietovi, že v jeho prospěch je u ní otevřen akreditiv, a sdělí mu podmínky, které musí splnit, tj. obvykle definuje listiny (dokumenty), které má předložit, a do jaké doby se tak má stát. Závazek banky z akreditivu je proti dokumentům poskytnout placení. Slíbeným plněním však může být i akcept směnky. Akreditivy jsou neodvolatelné, leda by banka výslovně prohlásila, že akreditiv lze odvolat. Akreditivy jsou také nepřevoditelné, tedy akreditivem stanovené doklady může předložit a o plnění požádat jen beneficiet, jemuž byl akreditiv otevřen. Beneficiet však může disponovat výnosem akreditivu, to znamená peníze, o něž požádá, poukázat třetí osobě. Akreditiv je potvrzený tehdy, když jiná banka (potvrzující) prohlásí, že uspokojí beneficieta za stejných podmínek, jak přislíbila banka vydávající. Pokud tak učiní, má potvrzující banka nárok na regres proti bance vydávající. Beneficiet může pak předložit dokumenty jak bance vydávající, tak potvrzující, vůči němu jsou zavázány solidárně. O akreditiv oznámený jde tehdy, když jiná banka oznámí beneficietovi, že v jeho prospěch byl akreditiv otevřen. Oznamující banka se nestává dlužníkem vedle banky vydávající, ale odpovídá beneficietovi za správnost této zprávy, a tedy pokud vydávající banka akreditiv ve prospěch beneficieta neotevře, může se beneficiet hojit na oznamující bance náhradou škody. Závazek banky z akreditivu proti beneficietovi má abstraktní povahu - jejich vzájemný vztah je dán obsahem akreditivní listiny, a splní-li beneficiet stanovené podmínky v určené době, má právo na plnění bez ohledu na události, které případně nastaly ve smlouvě mezi ním a příkazcem. Předloží-li beneficiet stanovené dokumenty, je banka povinna přezkoumat jejich správnost, zejména soulad s podmínkami akreditivu, a shledá-li je správnými, poskytnout slíbené plnění. U běžných akreditivů obratem, u akreditivů s odloženou splatností nejpozději do konce v akreditivu předem stanovené lhůty. Převzaté dokumenty je banka povinna řádně opatrovat a odevzdat příkazci. Odměna banky, není-li sjednána, stanoví se podle obvyklé výše v době uzavření smlouvy. Obchodní zvyklosti v oblasti dokumentárního akreditivu jsou sepsány Mezinárodní obchodní komorou v Jednotných zvyklostech a pravidlech dokumentárního

akreditivu z roku 1993, účinných od 1. 1. 1994, uveřejněných jako publikace č. 500. Úprava akreditivu v obch. zákoníku je s nimi konformní.

Smlouva o inkasu (§ 692 až 699 ObchZ) je obstaravatelskou smlouvou, podle níž je banka povinna pro příkazce obstarat přijetí určité, ve smlouvě stanovené peněžité částky nebo obstarat jiný inkasní úkon (např. opatřit akcept směnky). S. je absolutním obchodem. Banka odpovídá za to, že provede řádně a včas všechny úkony potřebné k inkasnímu úkonu, neodpovídá však za to, že povinné plnění skutečně poskytne. Odpovídá také za řádné opatrování a předání přijatých hodnot. Příkazce je povinen zaplatit bance smluvenou odměnu, jinak odměnu obvyklou. Bankovní dokumentární inkaso liší se tím, že banka provádí inkaso proti dokumentům, které obdržela od příkazce a které vydává dlužníkovi, zaplatí-li ten nebo provede-li jiný požadovaný inkasní úkon. Banka pak odpovídá též za řádné opatrování převzatých dokumentů. Na bankovní dokumentární inkaso odkazuje též smlouva zasílatelská (§ 602 odst. 2 ObchZ) a smlouva o přepravě věci (§ 618 odst. 2 ObchZ). Obchodní zvyklosti v oblasti inkasa odrážejí Jednotná pravidla pro inkasa Mezinárodní obchodní komory z roku 1995, publikace č. 522.

Bankovní licence je pojem používaný v souvislosti s vydáním povolení působit jako banka. O udělení povolení působit jako banka rozhoduje ČNB, která si před rozhodnutím vyžádá stanovisko MF. Povolení působit jako banka se uděluje na dobu neurčitou. Na vydání povolení k působení jako banka není právní nárok. Povolení působit jako banka zaniká automaticky dnem, ke kterému se banka zrušuje nebo od kterého na základě rozhodnutí valné hromady dosavadní banka již nadále nebude vykonávat bankovní činnost, dnem, kdy dochází k výmazu banky z obchodního rejstříku, a u zahraničních bank dnem, kdy je ukončena činnost pobočky na území ČR, nebo dnem, ke kterému zahraniční banka pozbyla ve státě svého sídla oprávnění působit jako banka. Povolení působit jako banka může být rovněž ČNB odňato v zákonem stanovených případech, zejména jako sankční opatření. Toto povolení musí být bance odňato, pokud banka výrazně neplní ukazatel kapitálové přiměřenosti.

Bankovní obchody jsou skupinou smluvních typů a závazkových vztahů, kde poskytovatelem služeb je obvykle banka, tj. právnícká osoba, které bylo vydáno povolení podle zák. č. 21/1990 Sb., nebo jiný subjekt k tomu zvláště oprávněný (§ 762 ObchZ). Patří sem zejména smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu, smlouva o bankovním uložení věci, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Volněji lze sem přiřadit též bankovní záruku.

Bankovní rada je nejvyšším řídicím orgánem ČNB. B. určuje měnovou politiku a nástroje pro její uskutečňování a rozhoduje o zásadních měnově politických opatřeních ČNB. B. dále zejména stanoví zásady činnosti a obchodů ČNB, schvaluje rozpočet ČNB, stanoví organizační uspořádání a působnost organizačních jednotek ČNB, stanoví druhy fondů ČNB, jejich výši a použití, stanoví rozsah úvěrů, stanoví mzdové, popř. jiné požitky guvernéra a uděluje souhlas k podnikatelské činnosti zaměstnanců ČNB. B. je sedmičlenná. Jejími členy jsou guvernéř ČNB, dva viceguvernéři ČNB a další čtyři vedoucí pracovníci ČNB. Guvernéra a viceguvernéry jmenuje a odvolává prezident republiky. Členové B. jsou jmenováni na dobu šesti roků. S členstvím v B. je neslučitelná funkce poslance zákonodárního sboru, člena vlády a členství v řídicích, dozorcích a kontrolních orgánech jiných bank a podnikatelských subjektů a výkon samostatné výdělečné činnosti s výjimkou činnosti vědecké, literární, publicistické, umělecké a pedagogické a s výjimkou správy vlastního majetku. Členství v B. je dále neslučitelné s jakoukoliv činností, která může způsobit střet zájmu mezi prováděním

této činnosti a členstvím v B. Jednání B. je oprávněn se zúčastnit s hlasem poradním ministr financí nebo jiný pověřený člen vlády.

Berně je výraz pro platbu vybíranou státem pro úhradu jeho výdajů. B. jako pojem, který nebyl v právních předpisech definován, byl v nich užíván přibližně do roku 1948, kdy byl důsledně nahrazen pojmem daně. Pojem B. používal např. císařský patent č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský v souvislosti s výhradními právy státu - § 1456. Pojem B. se promítl i do názvu soustavy orgánů, které berně spravovaly, tj. berní správa. Berní správa byla orgánem, který vyměřoval daně a který byl v roce 1948 zrušen a jeho pravomoc a působnost přešla na finanční odbory národních výborů.

Berní správa byl orgán, který vyměřoval daně. B. byl podřízen berní úřad, který byl orgánem pro vybírání a vymáhání daní. Obvod B. zahrnoval obvykle několik berních úřadů. B. byly zrušeny v r. 1948, kdy jejich funkce převzaly finanční odbory národních výborů.

Běžný daňový doklad je pojem používaný zejména u nepřímých daní. Ve smyslu zákona o DPH je daňovým dokladem B., který musí obsahovat obchodní jméno, sídlo nebo místo podnikání, popř. bydliště nebo místo podnikání plátce daně, který uskutečňuje zdanitelné plnění, daňové identifikační číslo plátce, který uskutečňuje zdanitelné plnění, obchodní jméno, sídlo nebo místo podnikání, popř. bydliště nebo místo podnikání plátce, pro něhož se uskutečňuje zdanitelné plnění, daňové identifikační číslo plátce, pro něhož se uskutečňuje zdanitelné plnění, pořadové číslo dokladu, rozsah a předmět zdanitelného plnění, datum vystavení dokladu, datum uskutečnění zdanitelného plnění, výši ceny bez daně celkem, základní nebo sníženou sazbu daně, případně sdělení, že se jedná o zdanitelné plnění osvobozené od povinnosti uplatnit daň na výstupu, výši daně celkem. Za správnost údajů uvedených na B. odpovídá plátce, který uskutečnil zdanitelné plnění. Plátce je povinen vyhotovit za každé zdanitelné plnění pro jiného plátce B., a to nejdříve dnem uskutečnění zdanitelného plnění a nejpozději do 15 dnů od tohoto dne.

Smlouva o běžném účtu (§ 708 až 715 ObchZ), jež musí být uzavřena v písemné formě, zakládá povinnost banky zřídit pro majitele běžný účet, přijímat na něj vklady a platby, vyplácet z něj peníze a provádět z něj platby podle jeho příkazů za smluvených podmínek. Jde vždy o absolutní obchod. Příkazy mohou mít povahu šeku. Podmínky používání šeků stanoví šeková smlouva. Se zůstatkem účtu se běžně disponuje také prostřednictvím platebních karet. Také podmínky používání platebních karet upravuje dohoda banky a majitele. Z povahy věci vyplývá, že banka není povinna provádět platby a umožnit výběr, na které není na účtu dostatek prostředků, a majitel má povinnost udržovat na účtu prostředky ve výši umožňující provádět jeho příkazy. Banka je povinna o obratech na účtu majitele informovat v dohodnutých lhůtách, jinak bez zbytečného odkladu po přijetí nebo provedení platby. Nedostatky ve vedení účtu vzniklé chybným účtováním banka opraví tzv. opravným zúčtováním (podrobnosti v § 20b BankZ). Je povinna platit majiteli úroky ve smluvené výši, jinak ve výši poloviny diskontní sazby ČNB. Ujednání o vyloučení úročení je však platné. Úroky jsou splatné, není-li jiné dohody, měsíčně. Majitel je povinen nahradit náklady spojené s prováděním plateb. Běžné jsou dohody o úhradě odměny bance za prováděné úkony. Banka nesmí (§ 361 ObchZ) použít prostředků na účtu majitele k započtení jiných svých pohledávek než těch, které vznikly v souvislosti s vedením účtu a prováděním plateb. Druhem běžného účtu jsou i tzv. žirové účty (sporožiro, postžiro ap.). Kontokorentní účty představují kombinaci běžného účtu a úvěru. Banka se zde zavazuje provést platby nebo umožnit výběry i v případě, kdy na běžném účtu není dostatečný zůstatek. Úvěr může být takto čerpán do smluveného limitu, a to obvykle i opakovaně. Přicházejícími platbami nebo vklady je úvěr

splácen. Ke smluvenému datu musí být účet vyrovnán. Pokud je kontokorentní úvěr čerpán, účet je v debetu, řídí se vztahy majitele a banky smlouvou o úvěru. Stejný režim jako kontokorentní úvěr má obvykle i dispozice běžným účtem prostřednictvím kreditních karet. O kontokorentní úvěr nejde, pokud banka provádí debetní platby i v případě, že se nezavázala kontokorentní úvěr poskytnout.

Bankovní rezervy jsou rezervy, které vytvářejí banky založené podle zák. č. 21/1992 Sb. B. jsou upraveny v zák. č. 593/1992 Sb. B. se vytvářejí na poskytnuté bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami. B. slouží ke krytí ztrát souvisejících s realizací poskytnutých bankovních záruk za úvěry.

Bankovníctví je pojem používaný celou řadou právních předpisů, zejména v mezinárodních smlouvách a dohodách. Obsah pojmu však není vymezen nejen v těchto předpisech, ale ani v zák. č. 6/1993 Sb. (Česká národní banka). Pojem bankovníctví tak, jak je upraven v § 10 a 37 cit. zákona, znamená určitý výraz pro oblast právního řádu a oblast národního hospodářství. Jedná se o stanovení a uplatňování měnové politiky a k její realizaci přijímání příslušné právní úpravy a dále stanovení rozsahu rezerv, které je třeba spravovat a disponovat s nimi. Instituce, které se zabývají peněžními a úvěrovými operacemi, se nazývají banky. Podle zák. č. 21/1992 Sb., je banka charakterizována čtyřmi pojmovými znaky, a to: jedná se o právní osobu se sídlem v ČR založenou jako akciová společnost, přijímá vklady od veřejnosti, poskytuje úvěry, má k výkonu těchto činností bankovní licenci. Vedle dvou hlavních bankovních činností (tj. přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů) se banka může zabývat i některými dalšími činnostmi (vedlejší bankovní činnosti), pokud je má povoleny v jí udělené licenci. Mezi tyto další bankovní činnosti se řadí zejména investování do cenných papírů na vlastní účet, platební styk a zúčtování, vydávání platebních prostředků (např. platebních karet a cestovních šeků), poskytování záruk, otvírání akreditivů, obstarávání inkasa, obchodování s devizovými hodnotami a převoditelnými cennými papíry na vlastní účet nebo na účet klienta, obhospodařování cenných papírů klienta na jeho účet včetně poradenství, uložení a správa cenných papírů nebo jiných hodnot, výkon funkce depozitáře, směnárenská činnost, pronájem bezpečnostních schránek, poskytování porad ve věcech podnikání, poskytování bankovních informací atd. Podle rozsahu vykonávaných činností, způsobu jejich výkonu a důrazu, který je kladen na ty či ony činnosti nebo na různé druhy bankovních klientů, lze rozlišovat mezi bankami různého druhu. Klasické dělení je na banky a spořitelny, kdy spořitelny na rozdíl od bank se soustřeďují na přijímání vkladů od fyzických osob, zejména drobných střadatelů, popř. též na poskytování drobných (zejména spotřebitelských) úvěrů fyzickým osobám, a jinak svá aktiva umísťují ve formě vkladů u jiných bank. V současné době však u nás toto dělení neplatí, neboť (s výjimkou stavebních spořitelen) bankovní předpisy nečiní rozdíl mezi bankou a spořitelnou a banky nesoucí ve svém názvu slovo spořitelna nikterak neomezují svou činnost jen na služby fyzickým osobám. Jak pojem "banka", tak i pojem "spořitelna" (společně s jejich odvozeninami a cizojazyčnými překlady) je podle zákona o bankách vyhrazen pro použití v obchodní firmě pouze právnické osobě, které byla udělena licence.

Devizové hodnoty, pro účely devizového zákona se D. rozumí peněžní prostředky v cizí měně, zahraniční cenné papíry a dále penězi ocenitelná práva a závazky od nich odvozené (dále jen "finanční deriváty"). Obchodem s D. se rozumí poskytování služeb třetím osobám, jejichž předmětem je nákup nebo prodej D. provedený na vlastní nebo cizí účet, zprostředkování nebo jiné obstarání takového nákupu nebo prodeje, včetně přijímání a předávání pokynů k jeho provedení nebo zajištění. Za obchod s D. se považuje i jejich směna. Splácení finančního úvěru v jiné měně, než v jaké byl poskytnut nebo přijat, není směnou D.,

pokud smlouva má písemnou formu. Provádět obchody s D., provádět platební styk ve vztahu k zahraničí nebo poskytovat peněžní služby ve vztahu k zahraničí jako podnikání mohou pouze devizová místa v rozsahu stanoveném v povolení působit jako banka nebo v devizové licenci.

Blankosměnka (čl. I. § 10 SŠZ), též biankosměnka, je neúplná směnečná listina, kterou její vydavatel dává do oběhu s tím, že v ní záměrně ponechává některé směnečné doložky nevyplněny, a s tím, že dává právo jiné osobě za ujednaných podmínek tyto chybějící doložky vyplnit (vyplňovací právo), a tím ji přeměnit na skutečnou směnku. Vydavatelem listiny je obvykle výstavce budoucí směnky. Praxe užívá i tzv. blankoakcepty, to jest B. vydané směnečníkem, který je při vydání opatřil akceptem směnky. Vyplněním bílých míst stává se B. skutečnou smenkou s účinností ke dni vystavení, jak vyplývá z dané listiny, a tedy i zpětně. B. smí v souladu s uděleným vyplňovacím právem doplnit každý majitel listiny. Není-li úmluvou o vyplnění doba pro doplnění směnky omezena, lze tak učinit před splatností i po splatnosti. Dlužníci nejsou povinni na nedoplněnou listinu plnit. Pro ujednání o vyplnění B., které je nepojmenovanou smlouvou, není žádná forma určena. Vyplnění B. odchýlně od ujednání nečiní směnku ani doplněné doložky neplatnými, ale dává dlužníkům námitku nesprávně vyplněné B. Předpokladem úspěšnosti námitky je také průkaz o tom, že majitel nabýval listinu nepoctivě.

Makléř (§ 49 CenP) – broker je fyzická osoba, která je oprávněna na základě povolení Komise pro cenné papíry vykonávat odborné obchodní činnosti obchodníka s cennými papíry jeho jménem a na jeho účet. Předpokladem pro vydání příslušného povolení je bezúhonnost žadatele, dobrá pověst, dostatečné zkušenosti nebo kvalifikace a doklad o složení makléřské zkoušky. M. musí být zaměstnancem obchodníka s cennými papíry a musí být k obchodníkovi s cennými papíry v pracovním poměru. M. může být činný pouze pro jednoho obchodníka s cennými papíry. KCP stanoví vyhláškou druhy odborných specializací M.

Burza cenných papírů (zák. č. 214/1992 Sb.) je právníkou osobou, která má formu akciové společnosti. Předmětem podnikání B. může být pouze organizování nabídky a poptávky registrovaných cenných papírů a jiných investičních instrumentů, popř. jiných instrumentů kapitálového trhu, na určeném místě a v určenou dobu, prostřednictvím oprávněných osob. Jiná právní osoba než B. nesmí ve své obchodní firmě používat označení "burza". B. může založit nejméně deset zakladatelů a nelze ji založit veřejným upisováním akcií (založení akciové společnosti). B. při rozhodování o nepřijetí cenného papíru k obchodování, o pozastavení obchodování s ním, pokud se nejedná o pozastavení z technických důvodů stanovených v burzovních pravidlech, a o jeho vyloučení z obchodování postupuje podle správního řádu. Jinak platí pro vznik B. úprava vzniku akciové společnosti v obch. zákoníku. Ke vzniku B. a k jejímu zrušení je třeba povolení, které uděluje KCP. Akcie B. znějí na jméno a jsou převoditelné jen se souhlasem burzovní komory. Nesouhlasí-li burzovní komora s převodem akcií, je B. povinna akcie odkoupit. Statutárním orgánem B. je burzovní komora, nejvyšším orgánem je valná hromada, kontrolním orgánem je dozorčí rada.

Činnost B. je podrobena státnímu dozoru, který vykonává KCP prostřednictvím burzovního komisaře, jmenovaného a odvolávaného předsedou KCP (burzovní dohled).

Pro zrušení a zánik B. platí úprava zániku akciové společnosti v obch. zákoníku.

Burzovní komora (§ 7 a n. BurZ) je statutárním orgánem burzy (burza cenných papírů). Může mít nejvýše 24 členů, volí a odvolává ji valná hromada, a to nejméně polovinu členů z

akcionářů burzy a nejméně jednoho člena z burzovních dohodců. Další členové mohou být voleni z řad odborníků, finančních investorů a jiných osob. Volební období nesmí být delší než tři roky. B. volí svého předsedu a místopředsedu. K usnášeníschopnosti B. je potřebná alespoň polovina, ve stanovených případech dvě třetiny členů, B. rozhoduje prostou většinou, ve stanovených případech dvoutřetinovou většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhoduje hlas předsedy. Působnost B. stanoví zákon (§ 8 BurZ). B. má právo uložit účastníku burzovního obchodu a emitentu cenného papíru přijatého k burzovnímu obchodu sankce za porušení zák. č. 214/1992 Sb., za porušení povinností stanovených burzovním řádem a burzovními pravidly a za rozšiřování nepravdivých zpráv s úmyslem poškodit účastníky kapitálového trhu (§ 31 BurZ).

Burzovní dohled je dohled, kterému podléhají burzy. Státní dozor nad činností burzy vykonává ústřední orgán státní správy, kterým je Komise pro cenné papíry. Na KCP jakožto specializovaný orgán státní správy byl vyčleněn v roce 1998 státní dozor nad kapitálovým trhem do té doby vykonávaný MF po vzoru některých cizích států, jako jsou např. Spojené státy s tamější pověstnou Komisí pro cenné papíry a burzy (Securities and Exchange Commission). KCP vykonává státní dozor podle zák. č. 15/1998 Sb. a podle řady dalších zákonů nad velkým množstvím typů subjektů, vesměs účastníků kapitálového trhu. Mezi subjekty, které podléhají státnímu dozoru vykonávanému KCP, se řadí burzy cenných papírů, resp. v současné době jediná Burza cenných papírů Praha, a. s., na základě zák. č. 214/1992 Sb. Státní dozor nad činností burzy vykonává KCP prostřednictvím burzovního komisaře, kterého v době jeho nepřítomnosti v plném rozsahu zastupuje jeho zástupce. Burzovního komisaře a jeho zástupce jmenuje a odvolává předseda KCP. Při výkonu státního dozoru je burzovní komisař oprávněn kontrolovat burzovní obchod z hlediska dodržování právních předpisů, burzovního řádu a burzovních pravidel, jakož i z hlediska potřeb kapitálového trhu, podávat zprávu burzovní komoře o zjištěných skutečnostech za účelem uplatnění sankcí, provádět sám nebo prostřednictvím jím pověřených osob revizi činnosti burzovních dohodců týkající se jejich burzovních i mimoburzovních obchodů s cennými papíry, účastnit se zasedání burzovní komory s právem pozastavit výkon jejího rozhodnutí, pokud odporuje právním předpisům, burzovnímu řádu nebo burzovním pravidlům, požadovat, aby burzovní komora odstranila ve stanovené lhůtě zjištěné nedostatky, vyžadovat od orgánů burzy, právnické osoby provádějící vypořádání burzovního obchodu a od burzovních dohodců informace, účetní výkazy a jiné doklady, které souvisejí s jejich burzovním a mimoburzovním obchodem s cennými papíry. Předseda KCP je oprávněn na návrh burzovního komisaře odejmout burzovní komoře její oprávnění, pokud závažným způsobem porušuje právní předpisy, burzovní řád nebo burzovní pravidla a hrozí nebezpečí ztrát z prodlení. V takovém případě jmenuje zmocněnce, kterého pověří jednáním jménem burzy a řízením burzy do doby, než bude valnou hromadou zvolena nová burzovní komora. Předseda KCP je oprávněn dočasně pozastavit burzovní obchod nebo obchody, jestliže nelze jinak zabránit velkým hospodářským škodám. Proti rozhodnutí předsedy KCP se může burzovní komora odvolat k Nejvyššímu soudu ČR, a to do sedmi dnů od jeho doručení. Podání návrhu nemá odkladný účinek.

Burzovní obchod (§ 13 a n. BurZ) je nákup a prodej cenných papírů na burze, na jehož podstatných náležitostech se strany dohodly, prostřednictvím automatizovaného obchodního systému v souladu s burzovním řádem a burzovními pravidly, nebo který byl uzavřen mimo tento systém, ale v souladu s burzovním řádem a obchodními pravidly do něj byl vložen. Kupovat a prodávat cenné papíry na burze mohou pouze osoby oprávněné k obchodování s cennými papíry (obchodník s cennými papíry), které jsou akcionáři burzy, nebo kterým burzovní komora udělila takové oprávnění, a ČNB. Zprostředkovávat nákup a prodej na burze

mohou pouze burzovní dohodci, nestanoví-li burzovní řád jinak. Práva a povinnosti účastníků burzovního obchodu stanoví zákon (§ 18 a n. BurZ), burzovní řád a burzovní pravidla. O přijetí cenného papíru k burzovnímu obchodu rozhoduje burzovní komora, popř. burzovní výbor (§ 21 a n. BurZ).

Burzovní rozhodčí soud (§ 29 a 30 BurZ) zřizuje burza pro rozhodování sporů z obchodů s investičními instrumenty.

Burzovní řád (§ 8 odst. 2 BurZ) upravuje práva a povinnosti burzovní komory. B. schvaluje valná hromada burzy (burza cenných papírů).

Celní unie je prostředním typem smluvně založené ekonomické integrace států, stojícím mezi zónou volného obchodu a společným trhem. V C. jsou odstraněna cla mezi členskými státy a navíc i vyrovnána cla pro zboží dovážené ze států třetích. Vzhledem k existenci jednotného celního sazebníku pro dovoz ze třetích států nezáleží příliš na tom, do které členské země je zboží dovezeno, a dochází tím k další liberalizaci obchodu v rámci C. Příkladem v dnešní době existujících celních unií je unie belgicko-lucemburská nebo C. mezi ČR a Slovenskem (od r. 1993).

Celní unie ES, na C. je založen volný pohyb zboží v prostoru vnitřního trhu ES. C. je postavena především na odstranění vývozních a dovozních cel, jakož i cel fiskální povahy a všech dávek s rovnocenným účinkem mezi členskými státy. Tedy na zrušení vnitřních cel. Dále je C. postavena na přijetí společného celního sazebníku ve vztahu k třetím zemím. Tedy na zavedení společných vnějších cel. Proces vytváření C. mezi členskými státy byl završen pro průmyslové zboží 1. 7. 1968 a pro zemědělské výrobky 1. 1. 1970. Celní příjmy patří k vlastním příjmům rozpočtu ES.

Celní dohled představuje souhrn úkonů a opatření, kterými se zajišťuje dodržování právních předpisů, jejichž provádění přísluší celním orgánům (celní správa). C. je formou správního dozoru. Některé úkony prováděné v rámci C. jsou označovány jako celní kontrola. Jde např. o zjišťování a ověřování vlastností zboží, prověřování existence a pravosti dokladů a listin, kontrolu účetních dokladů a jiných záznamů, kontrolu dopravních prostředků, kontrolu zavazadel nebo provádění úředních šetření s cílem zajistit, aby byly dodržovány celní předpisy. Povinnost přihlásit a předložit zboží spolu s předepsanými doklady pohraničnímu celnímu úřadu má ten, kdo je dopravuje přes státní hranice. Mimo rámec C. se provádí následná kontrola zboží po propuštění (celně schválené určení zboží). Blíže zák. č. 13/1993 Sb.

Celní území je území státu včetně vnitrozemských vod a vzdušného prostoru nad ním. Zboží, tj. pro účely celního práva movité věci a elektrická energie, přestupující hranice C. podléhá celnímu dohledu. Částí C. je celní pohraniční pásmo, jehož hranice je vymezena vzdušnou čarou ve vzdálenosti 25 km od státních hranic do vnitrozemí a kružnicí o poloměru 25 km okolo celních letišť, konkrétní vymezení je provedeno právním předpisem. V celním pohraničním pásmu mají příslušníci celní správy některá zvláštní oprávnění při provádění celní kontroly. Zvláštní právní režim se uplatňuje v tzv. svobodných celních pásmech a svobodných celních skladech. Na zboží, které se v nich nachází, se hledí, jako by se nenacházelo na C. Blíže zák. č. 13/1993 Sb.

Celnictví je oblast státní správy, v níž se rozhoduje o celním určení zboží (celně schválené určení zboží) v souvislosti s jeho vstupem na celní území nebo výstupem z něj, popř. o clu; provádí se celní dohled a projednávají se celní přestupky a celní delikty.

Cese, pojem převzatý z římského práva (lat. *cessio*) označuje postoupení pohledávky.

Cizozemec je jedním z účastníků devizových vztahů. Jde o pojem, který je vymezen v devizovém zákoně, a to negativně. Za C. je považována fyzická nebo právnícká osoba, která není tuzemcem. Devizový statut je založen na domicilu fyzických osob (bez ohledu na jejich občanství), resp. na sídle právnícké osoby. Tuzemcem je fyzická osoba s trvalým pobytem v tuzemsku a právnícká osoba se sídlem v tuzemsku. Tuzemskem se rozumí území ČR. Všechny ostatní osoby (např. i osoby, které mají pouze povolení k dlouhodobému pobytu v tuzemsku) jsou C. Z hlediska devizového statutu je C. i pobočka zahraniční osoby včetně banky jakožto organizační složka právnícké osoby se sídlem v zahraničí.

Deflace je záměrné snižování rozsahu peněžního oběhu (množství obíhajících peněz) pod výši nutnou k oběhu zboží, aby se dosáhlo zvýšení hodnoty peněžní jednotky a poklesu cen. Jde tedy o odliv peněz z hospodářského procesu a jejich nedostatek. Tento jev se může projevit jak živelně (výroba nenachází svou realizaci, výroba se snižuje, ceny klesají, zvyšuje se cena peněz), tak záměrně jako snaha o potlačení inflace; zvyšují se úrokové sazby, omezuje se úvěr, tím se tlumí rozvoj investic, zvyšují se daně.

Inflace je nerovnovážný stav ekonomiky vyznačující se růstem cenové hladiny, znehodnocováním peněz a peněžních důchodů. I. znehodnocuje úsporné vklady, peněžní kapitál, dluhopisy i pohledávky, snižuje soutěživost domácích výrobků na zahraničních trzích. Vliv I. na národní hospodářství se liší podle tempa či stadia I. Rozeznává se počáteční stadium, tzv. I. mírná, či plíživá (též chronická, řízená), kdy tempo růstu cen nepřevyšuje tempo růstu národního důchodu, a kdy tedy dochází k reálnému ekonomickému růstu. V tomto stadiu se při neúplně využitých výrobních a pracovních kapacitách projevuje i řada příznaků obdobných fázi rozmachu, tj. podněcujících zvyšování zaměstnanosti, rozšiřování výroby a služeb. Tyto příznaky jsou však provázeny řadou záporných jevů, jako je např. omezování inovací, zhoršování kvality, oslabení zájmu o vývoj a zhoršování vnějších ekonomických vztahů. Druhé stadium I., často spojené se zvratem "předehřáté" inflační ekonomiky z fáze rozmachu do krizového poklesu, je I. rychlá, prudká či hyperinflace, kdy tempo růstu společenského produktu je nižší než tempo růstu cen; oslabují se tedy podněty k rozšiřování výroby. Kapitál se přesouvá do sféry obchodu a spekulace, snaha přeměnit co nejrychleji peněžní prostředky ve zboží vede ke zrychlování obratu peněžních jednotek a dále zesiluje znehodnocování peněz, rozvrací se fungování úvěrové soustavy, rozrušují se vnější vztahy apod. V konečných fázích přestávají působit peníze jako všeobecný ekvivalent, přechází se k naturální směně, vznikají náhradní ekvivalenty a jako početní jednotky se začínají používat zahraniční měny. Zpravidla též prudce klesá výroba a ekonomika se dostává do hluboké krize. V současné době je I. zpravidla projevem kombinovaného působení celé řady příčin; při vysvětlování příčin vyvolávajících I. se uvádí celá řada dílčích podob tohoto ekonomického jevu. Opakem I. je deflace. Platné právní předpisy pojem I. nevymezují, pouze ho používají.

Deriváty jsou podle § 8a odst. 5 CenP penězi ocenitelná práva a závazky, jejichž hodnota se vztahuje k cenným papírům nebo je odvozena od cenných papírů, komodit, měn, jiných majetkových hodnot, úrokových měr, kurzových indexů nebo jakýchkoli jiných faktorů

stanovených pro tento účel a ke smlouvám nebo ze smluv o nich. Mezi D. se zahrnují např. opce, futures, forwardy aj.

Opce v ústavním právu, opční právo je právo subjektu vybrat si jednu z nabízených variant. V ústavním právu se opčním právem umožňuje fyzickým osobám rozhodnout mezi státním občanstvím dvou nebo více států; dané varianty vyplývají z právní úpravy zejména při změně státního území (změně státního suveréna nad daným územím)

Futures (z angl. "future" = budoucnost, budoucí) označuje obecně burzovní i mimoburzovní termínové obchody, tj. transakce, kdy dodání obchodovatelného zboží za předem dohodnutou cenu je odloženo do budoucna. Zatímco termínové obchody s reálným zbožím na komoditních burzách jsou známy a prováděny již mnoho desetiletí, v oblasti finančních trhů a obchodů s cennými papíry se objevují teprve přibližně od začátku 70. let. Operace typu F., kde jako základní instrument slouží nástroje finančního trhu, se nazývají financial futures. Podle instrumentu, který je předmětem obchodování, rozeznáváme financial futures s devizami, se zúčitelnými finančními nástroji (dluhopisy), s majetkovými cennými papíry (akciemi) a s indexy kursů cenných papírů. Devizové F. jsou poměrně často využívaným instrumentem peněžního trhu, kde účastníkům zajišťují měnové konverze v budoucnosti za měnový kurs v současnosti předem dohodnutý. F. na devizovém trhu tak umožňují bankám a velkým exportním a importním firmám účinně řídit jejich devizovou pozici a likviditu v cizích měnách. Na druhé straně jsou rovněž vyhledávaným instrumentem spekulantů zaměřených na odhadování vývoje měnových kursů. Financial futures založené na indexech kursů akcií jsou jedním z nejmladších a nejabstraktnějších finančních derivátů. Jejich zvláštností je, že základní instrument - index kursů akcií reálně neexistuje jako obchodovatelná hodnota a nelze jej tedy vůbec prodat, koupit ani dodat. Při vypršení termínu, na který byl kontrakt F. uzavřen, tedy nedochází k dodání základního instrumentu, ale pouze k vyrovnání rozdílu mezi hodnotou v kontraktu F. dohodnutou a skutečně existující hodnotou akciového indexu. Operace s tímto druhem financial futures mají tedy ryze spekulativní charakter a svou podstatou mají blízko k jakýmsi zvláštním sázkám na budoucí vývoj akciového trhu.

Forwardy představují podobný závazek jako futures, ovšem s tím rozdílem, že zatímco s futures jakožto vysoce standardizovanými obchodními nástroji se obchoduje pouze na organizovaných trzích, ať již opčních, či termínových burzách, forwardy jsou jakožto individuálně vytvářené a případ od případu odlišně koncipované instrumenty předmětem obchodu jen na neorganizovaných trzích.

Kurs měny je obecný pojem pro směnný poměr měnových jednotek, při kterém jsou směňovány peníze za peníze. Je to určitý přepočítací poměr, množství cizích měnových jednotek, které lze nakoupit za danou měnovou jednotku, jde tedy o cenu dané měnové jednotky vyjádřenou v cizích měnových jednotkách. Je to ocenění měnové jednotky, které se prosazuje a realizuje jak vůči tuzemským subjektům, tak vůči zahraničí. Měnový kurs v podstatě vyjadřuje vnější, zahraniční kupní sílu měnové jednotky a je ve skutečnosti hodnotovým měřítkem spojujícím vnitřní ekonomiku se zahraničím. Výše a změny měnového kursu jsou důležitými hospodářskými ukazateli. V období rozvoje kapitalistických výrobních vztahů byly platy za zboží vlastně jediným faktorem, který ovlivňoval poptávku nebo nabídku příslušné měny, a tím i výši měnového kursu. V současné době však stále více ovlivňují výši měnového kursu pohyby kapitálu, neobchodní platy (např. poskytování různých služeb), zahraniční cestovní ruch atd. Jestliže kupní síla domácí měny v důsledku deflace stoupá, dostane vývozce za vyprodukované devizy méně domácích měnových jednotek, a proto ztrácí zájem na vývozu. Naproti tomu pro dovozce je to výhodné, protože za devizy zaplatí méně

jednotek domácí měny. V důsledku deflace dovoz stoupá a vývoz klesá. Deflační proces se obvykle končí revalvací, při níž se zvyšuje hodnota měnové jednotky, což má za následek i zvýšení měnového kursu. Podle platné právní úpravy (§ 35 zák. č. 6/1993 Sb.) kurs české měny k cizím měnám vyhláší Česká národní banka.

Devizová licence je pojem používaný v našem právním řádu, a to zejm. v devizovém zákoně. D. uděluje devizový orgán devizovému místu, které není bankou pro provádění obchodů s devizovými hodnotami nebo poskytování peněžních služeb, je-li tato činnost podnikáním. D. se uděluje na základě žádosti na jméno osoby, které se D. uděluje. Vydanou D. nelze převést na jinou osobu ani nepřechází na právního nástupce. Devizové orgány přihlížejí při rozhodování o žádosti o udělení D. zejm. k vývoji devizového hospodářství a platební bilance ČR. Na udělení D. není právní nárok. Proti rozhodnutí MF lze podat rozklad k ministru financí, proti rozhodnutí České národní banky (ČNB) lze podat rozklad k bankovní radě ČNB. Jejich rozhodnutí je konečné a nelze proti němu podat opravný prostředek. Rozklad nemá odkladný účinek. V D. se stanoví rozsah oprávnění, doba, na kterou se uděluje, a podmínky, které je osoba, jíž se D. uděluje, povinna dodržovat. U směnářské činnosti nahrazuje D. vyjádření ČNB vydané podle živnostenského zákona. Této osobě, je-li právnickou osobou, může ČNB udělit i D. k prodeji cizí měny za českou měnu. D. k provádění obchodů se zahraničními cennými papíry může být udělena pouze osobě, které bylo vydáno povolení vykonávat činnost podle obch. zákoníku. D. uděluje ČNB v dohodě s MF. V D. se stanoví rozsah oprávnění, doba, na kterou se uděluje, a podmínky, které je osoba, jíž se D. uděluje, povinna dodržovat.

Devizový orgán je pojem vymezený v devizovém zákoně. Ve smyslu tohoto zákona jsou devizovými orgány MF a Česká národní banka (ČNB). MF vykonává působnost podle zákona vůči ministerstvům a jiným správním úřadům, územním samosprávným celkům, rozpočtovým organizacím, státním fondům a vůči všem osobám v oblasti úvěrů poskytovaných nebo přijímaných ČR. ČNB vykonává působnost podle zákona vůči ostatním tuzemcům a vůči cizozemcům.

Devizové povolení je pojem, který byl v devizovém zákoně novelou k 1. 1. 2002 nahrazen pojmem "devizová licence a zvláštní povolení". Zvláštní povolení vydá devizový orgán pro dobu nouzového stavu v devizovém hospodářství, a to pouze z důvodu ohrožení života a zdraví osob, ochrany a bezpečnosti státu a chodu diplomatických služeb a pro operace, které povedou k prokazatelnému zlepšení stavu platební bilance. Zvláštní povolení se nevyžaduje, jestliže je účastníkem devizově právního vztahu ČR nebo Česká národní banka.

Dividenda (§ 178 ObchZ) je podíl na zisku, který určila valná hromada k rozdělení mezi akcionáře. D. se dělí mezi akcionáře podle poměru jmenovitých hodnot jejich akcií. Společnost není oprávněna rozdělit zisk mezi akcionáře, je-li vlastní kapitál zjištěný z účetní závěrky, nebo by v důsledku rozdělení zisku byl nižší než upsaný základní kapitál společnosti zvýšený o tu část rezervního fondu nebo ty rezervní fondy, které podle zákona a stanov nesmí společnost použít k plnění akcionářům. Částka určená k vyplacení jako podíl na zisku společnosti nesmí být vyšší, než je hospodářský výsledek účetního období vykázaný v účetní závěrce snížený o povinný příděl do rezervního fondu a o neuhrazené ztráty minulých let a zvýšený o nerozdělený zisk minulých let a fondy vytvořené ze zisku, které společnost může použít dle svého volného uvážení. Jsou-li v účetnictví společnosti v aktivech vykazovány zřizovací výdaje jako dlouhodobý majetek, musí být tento majetek účetně odepsán nejpozději v průběhu pěti let od vzniku společnosti. Dokud není tento majetek zcela účetně odepsán, je jakékoliv vyplacení D. zakázáno, ledaže disponibilní zdroje, z nichž lze jinak vyplácet D., a

nerozdělený zisk minulých období jsou nejméně rovny neodepsané části zřizovacích výdajů. D. je splatná uplynutím tří měsíců po konání valné hromady, která ji schválila, pokud není rozhodnuto jinak

Divoký šek (čl. II. § 3 SŠZ) je platný šek, který se vymyká obvyklým pravidlům, např. šek nekrytý nebo vyhotovený na jiném tiskopise, než který je k tomu určen, znějící na jiného šekovníka, než je banka ap.

Dobropis je písemný projev vůle věřitele, kterým tento snižuje nebo ruší svoji vyúčtovanou pohledávku vůči dlužníkovi. Na jeho základě lze provést snížení již zaúčtované pohledávky nebo její zrušení odpovídajícím účetním zápisem.

Regulace povinných minimálních rezerv (**PMR**)- % z vkladů, které musí obchodní banka uložit u ČNB. V současnosti se nevyužívá.

 Konverze a swapy- prodeje a zpětné odkupy cizích měn obchodním bankám.

Clo je povinná platba vybíraná při přechodu zboží přes hranice. Clo má tyto funkce:

- je příjmem státního rozpočtu
- promítá se do ceny dovozových výrobků
- výše cel reguluje tok zboží přes hranice státu a má ochránit domácí ekonomické subjekty.

Celnictví po vstupu do EU

-mezi státy EU jsou cla zrušena. EU má vůči nečlenským zemím jednotnou celní politiku (např. vůči USA). Př. naše firma doveze zboží z USA, musí zboží proclít a je na něj uvaleno dovozní clo dle **jednotného celního sazebníku** EU (obsahuje všechny druhy dováženého zboží včetně celní sazby). Firma musí zboží přihlásit k proclení vyplněním formuláře JCD- **Jednotná celní deklarace**. Clo je vyměřeno z celní hodnoty zboží, která se prokazuje příslušným dokladem. Clo je vybíráno spolu s DPH případně se spotřební daní pokud se na zboží vztahuje. Pokud zboží bude dále exportováno mimo hranice EU- ukládá se do té doby na našem území do tzv. **celního skladu**, kde je uloženo bez cla. Pohyb zboží mezi zeměmi EU sleduje statistický systém INTRASTAT, který vychází z povinných měsíčních výkazů vyplňovaných firmami obchodujícími v rámci EU.

Měna = peněžní soustava určitého státu, základem každé měny je peněžní jednotka

Měnový kurz = cena měnové jednotky jedné země vyjádřena v peněžní jednotce jiné země

Např. 1 € = 23 Kč

Kurzovní lístek = soupis kurzů měn nejdůležitějších států k určitému datu. U nás vydává oficiální kurzovní lístek ČNB (www.cnb.cz) každý pracovní den.

Valuty = bankovky a mince cizího státu

Devizy = pohledávky znějící na cizí měnu (např. cenné papíry v cizí měně, bezhotovostní peníze na účtu v zahraničí)

Devalvace = oficiální snížení kurzu měny určitého státu vůči všem ostatním měnám (za jednu cizí měnovou jednotku zaplatíme více domácí měny). Opakem je **REVALVACE**, tedy administrativní zvýšení kurzu vůči všem cizím měnám.

Devalvací a revalvací měny provádí centrální banka státu, u nás ČNB.